

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

В.о. завідувача кафедри,

д.е.н., професор

_____ **Світлана ХАЛАТУР**

“ _____ ” _____ **2022 р.**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Удосконалення комплексної оцінки фінансового стану
сільськогосподарського підприємства**

**Виконала: здобувач вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Наталія ХОМУК**

Керівник: проф. Світлана ХАЛАТУР

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри _____ Світлана ХАЛАТУР

« » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу здобувача вищої освіти

Хомук Наталії Дмитрівни

1. Тема дипломної роботи «Удосконалення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства»
2. Керівник роботи Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор затверджені наказом ДДАЕУ від «29» листопада 2021 р. № 3640
3. Строк подання здобувачем роботи «14» лютого 2022 р.
4. Вихідні дані до роботи Баланс, Звіт про фінансові результати(прибутки і збитки), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Закони України, інші нормативні інструктивні матеріали, праці видатних вчених, статистична та бухгалтерська звітність підприємства, Примітки до річної фінансової звітності, нормативна та фінансово-економічна література.
5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити). 1. Теоретико-методичні аспекти оцінки фінансового стану підприємства. 2. Оцінка фінансового стану та ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства. 3. Напрямки удосконалення фінансового стану сільськогосподарського підприємства. Висновки і пропозиції.
6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

Показники та фактори, які впливають на фінансовий стан підприємства; технологічна обробка облікової інформації в інформаційних системах для комплексної оцінки фінансового стану підприємства; взаємозв'язок між показниками ліквідності і платоспроможності підприємства; фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства; місце фінансової стратегії у стратегічному наборі підприємства; схема

аналізу фінансового стану підприємства; перелік внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на прибуток підприємства; структура товарної продукції за видами продукції сільського господарства у 2020; склад основних систем фінансового менеджменту сільськогосподарського підприємства, що потребують стратегічних змін; принципова схема врахування залежних і незалежних факторів фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства; складові фінансової політики сільськогосподарського підприємства; динаміка основних складових активу балансу сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 рр.; динаміка величини доходів і витрат на виготовлення продукції (надання послуг) ДДС ІОБ НААН; проблеми та причини виникнення незадовільного фінансового стану на підприємстві; динаміка показників ліквідності ДДС ІОБ НААН України; динаміка показників фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України; блок-схема джерел резервів збільшення прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції; процедура оцінки впливу системи заходів по фінансовому оздоровленню на показники фінансового стану сільськогосподарського підприємства; модель формування фінансової стратегії сільськогосподарського підприємства.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання «20» травня 2021р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	1. Теоретико-методичні аспекти оцінки фінансового стану підприємства.	10.09.21 р.	виконано
2.	2. Оцінка фінансового стану та ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства.	12.10.21 р.	виконано
3.	3. Напрямки удосконалення фінансового стану сільськогосподарського підприємства.	24.11.21 р.	виконано
4.	Формування висновків та пропозицій	20.12.21 р.	виконано

Здобувач _____
(підпис)
Керівник роботи _____
(підпис)

Наталя ХОМУК
Світлана ХАЛАТУР

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Стійкий фінансовий стан та прибутковість як основа ефективної діяльності підприємства	10
1.2 Комплексна оцінка показників аналізу фінансового стану в контексті кризових ситуацій	18
1.3 Аналіз факторів ризику, що впливають на фінансовий стан підприємства - підтримка для прийняття управлінських рішень	24
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	34
2.1 Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН України	34
2.2 Оцінка та аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН України	43
2.3 Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа підвищення його конкурентоспроможності	52
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	60
3.1 Пошук резервів збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства	60
3.2 Моделювання можливості банкрутства сільськогосподарського підприємства	65
3.3 Стратегічне планування як інструмент покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства	72

Висновки до розділу 3	76
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	90

РЕФЕРАТ

Тема: Удосконалення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Магістерська робота: 93 ст., 20 рис., 14 табл., 3 додатки, 73 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процеси оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти процесу оцінки фінансового стану та напрямків підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

В ході виконання дипломної роботи магістра комплексно досліджено комплексну оцінку фінансового стану сільськогосподарського підприємства, обґрунтовано шляхи удосконалення. Результати рекомендовані до впровадження в сільськогосподарських підприємствах України.

АНОТАЦІЯ

ФІНАНСОВИЙ СТАН, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО

АННОТАЦИЯ

ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ, ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ, РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ

SUMMARY

FINANCIAL CONDITION, SOLVENCY, RESULTS OF ACTIVITY, AGRICULTURAL ENTERPRISE

ВСТУП

Сільськогосподарські підприємства у своїй фінансово-господарській діяльності стикаються з багатьма зовнішніми і внутрішніми факторами. На їхню діяльність впливають політичні ризики (зміни в уряді та політичному житті, нові нормативно-правові акти), кримінологічний ризик (складна кримінологічна ситуація і корупція, які є не вирішеними юридичними інституціями), фінансовий ризик (коливання на фінансових ринках) та комерційний ризик (зміни правил імпорту та експорту товарів, недосконала система оподаткування, неефективна логістика тощо). Тому керівники підприємств повинні оцінювати всі ці фактори об'єктивно для досягнення визначених цілей у динамічному та конкурентоспроможному ринковому середовищі. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства є дуже важливою проблемою для розвитку та покращення ефективності діяльності; також це активний захід у процесі прийняття рішень під час контролю та планування діяльності підприємства.

Комплексна оцінка фінансового стану сільськогосподарського підприємства допомагає керувати процесами підвищення вартості бізнесу та забезпечення його довгострокового успіху. Найбільше уваги приділяється чутливим частинам діяльності підприємства, зокрема аналізується фінансовий стан підприємства, який можна проаналізувати за допомогою різних методів. Для того, щоб мати якісне уявлення про фінансовий стан підприємства, використовується якісний і відносний метод аналізу його фінансового стану. Керівництво підприємства хоче мати інформацію про фінансовий стан підприємства: чи є підприємство платоспроможним, чи має обов'язкові грошові кошти, які його поточні та довгострокові зобов'язання, наскільки ефективно використовуються оборотні та основні засоби, яка вартість його власного капіталу, його структури та прибутковості.

Таким чином, обґрунтування шляхів удосконалення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства є актуальною темою для дослідження.

На даний час недостатньо теоретико-методичних напрацювань і прикладних розробок безпосередньо у сфері діагностики та аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств як однієї з провідних умов їх стабільного функціонування та розвитку.

Проблеми комплексної оцінки фінансового стану підприємств досліджували Т. Борисова, М. Бутко, В. Василенко, В. Іванченко, С. Клименко С., Т. Омеляненко, О. Ліснічук, О. Мельник, В. Москаленко, О. Пластун, Т. Обушак, А. Поддєрьогін, А. Подольська, О. Школьний та інші.

Проте пошук шляхів удосконалення комплексної оцінки фінансового стану та напрямків підвищення ефективності підприємства обумовлює важливість дослідження теоретико-методичних основ, проведення аналізу та визначення стратегічних орієнтирів і тактичних засобів підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

З урахуванням визначеної мети у роботі поставлено і виконано такі завдання:

- обґрунтовано стійкий фінансовий стан та прибутковість як основу ефективної діяльності підприємства;
- запропоновано комплексну оцінку показників аналізу фінансового стану в контексті кризових ситуацій;
- визначено фактори ризику, що впливають на фінансовий стан підприємства як підтримку для прийняття управлінських рішень;
- проведено організаційно-економічну характеристику ДДС ІОБ НААН України;
- проаналізовано ефективність фінансово-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН України;
- комплексно оцінено фінансовий стан підприємства як основа підвищення його конкурентоспроможності;

- визначено резерви збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства;
- розроблено модель можливості банкрутства сільськогосподарського підприємства;
- обґрунтовано використання стратегічного планування як інструменту покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти процесу оцінки фінансового стану та напрямків підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань у процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: *теоретичного узагальнення* – з метою обґрунтування сутнісних характеристик стійкого фінансового стану сільськогосподарських підприємств; *систематизації* – для узагальнення методики комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств; *індукції та дедукції* – для ідентифікації методичних підходів до розробки елементів комплексної оцінки фінансового стану підприємств; *статистичного аналізу* під час аналізу передумов, фінансово-економічного стану функціонування та розвитку підприємства; *кореляційно-регресійного аналізу* – з метою проведення оцінювання ефективності діяльності підприємства; *абстрактно-логічний* – у процесі виявлення особливостей управління фінансовим станом підприємства.

Інформаційну та статистичну основу роботи становлять законодавчі та нормативні акти України, наукові праці провідних вчених у вітчизняних і зарубіжних виданнях, матеріали конференцій, фінансова та статистична звітність досліджуваного сільськогосподарського підприємства, інформаційні ресурси мережі Internet, що дозволило вивчити основні теоретичні положення

комплексної оцінки фінансового стану та напрямків підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

Конкретизувати та підійти до розкриття проблематики теми роботи з практичної точки зору дозволило використання інформації з фінансових звітів сільськогосподарського підприємства Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України. На основі проведеного аналізу було сформовано основні напрямки вдосконалення фінансового стану підприємства.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів і прикладних рекомендацій щодо удосконалення комплексної оцінки фінансового стану та напрямків підвищення ефективності сільськогосподарського підприємства. Практичне значення даної роботи полягає в висновках та рекомендаціях, які допоможуть підприємствам ефективно прогнозувати фінансовий стан, що дозволяє більш якісно та системно планувати і завчасно забезпечувати бізнес необхідними ресурсами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Стійкий фінансовий стан та прибутковість як основа ефективної діяльності підприємства

Фінансова стійкість підприємства пов'язана з його здатністю отримувати прибуток, збільшувати вартість інвестованого капіталу і при цьому погашати свої коротко- та довгострокові зобов'язання. Оцінка фінансового стану та результативності в першу чергу базується на різних методах фінансового аналізу. На вибір методів в основному впливають ціль використання, часові критерії, характер інформаційних ресурсів або ступінь розробки алгоритму. Метою є досягнення бажаного рівня складності в оцінці фінансового стану та діяльності підприємства.

У практиці фінансового аналізу фінансові коефіцієнти в основному використовуються для їх простоти та додаткової інформаційної цінності. Ці коефіцієнти дають змогу проаналізувати еволюцію фінансового становища підприємства (аналіз тенденцій), поперечний аналіз та порівняльний аналіз. Фінансові коефіцієнти можна класифікувати на показники продуктивності, рентабельності, собівартості, ліквідності, платоспроможності, структури капіталу та ринкові показники. Фінансові коефіцієнти є найпопулярнішими і найбільш широко використовуваними методами фінансового аналізу також тому, що вони можуть бути використані як вхідні дані більш складних математичних моделей.

З іншого боку, для комплексної оцінки фінансового стану використовуються інструменти на основі цілеспрямованому підбору індикаторів, зокрема, як у декомпозиції Дюпона, моделі кредитоспроможності (діагностичні) або моделі банкрутства (прогнозні). Прогнозні моделі, засновані на реальних фінансових даних, вважаються

важливими, зокрема модель Альтмана та її модифікації, а також модель Олсона.

Рис. 1.1. Показники та фактори, які впливають на фінансовий стан підприємства

Щоб оцінити результати та спрогнозувати майбутній фінансовий розвиток підприємства, необхідно підключити дані фінансового аналізу та іншу інформацію, яку саме підприємство представляє переважно у своєму річному звіті. В основному це словесний аналіз причин, що призвели до досягнення позитивного чи негативного фінансового результату. У річних звітах також представлені управлінські пріоритети підприємства.

Припускаючи, що керівництво підприємства контролює всі аспекти фінансового стану за допомогою фінансового аналізу, то набір показників не тільки можна вибрати для оцінки фінансових результатів, але й слід

контролювати та оцінювати, чи коментуються та пояснюються досягнуті результати в текстових розділах щорічного звіту. Крім того, досліджується, як частота слів, пов'язаних з фінансовим аналізом, співвідноситься з фінансовими показниками підприємства у вигляді фінансових коефіцієнтів.

Отже, керівництво підприємства з кращими фінансовими результатами коментує фінансові результати у своїх річних звітах більш детально в порівнянні з тими, хто працює гірше фінансово. Тому можна очікувати, що з кращими фінансовими результатами роботи, коментарі керівництва також будуть більш оптимістичними та більш орієнтованими на фінансові показники.

З іншого боку, результати останніх років слід аналізувати з обережністю, коли менеджери починають це робити, усвідомлюють важливість настроїв і змісту їхніх коментарів щодо поведінки зацікавлених сторін. Фінансовий аналіз включає вибір відповідних фінансових коефіцієнтів та їх розрахунок для звітного періоду. Загальна фінансова оцінка була заснована на таких точках зору:

1. Операційна – співвідношення рентабельності, повернення капіталу та оборотності капіталу – прогнозувати та планувати майбутні фінансові результати.

2. Інвестиції – показники, що визначають привабливість підприємства для інвесторів.

3. Фінансова структура та платоспроможність – показники, що оцінюють структуру підприємства з точки зору його спроможності виконувати зобов'язання – короткострокові (ліквідність) і довгострокові (забезпечення).

Проблемою при оцінці показників рентабельності може бути використання різних модифікацій прибутку. Перевагу у вираженні доходу можна охарактеризувати наступним чином. Прибуток після сплати податків (ЕАТ) важливий з точки зору власника, оскільки він представляє прибуток, який потрібно розподілити. З іншого боку, прибуток до оподаткування (ЕВТ)

є кращим з точки зору порівнянності підприємств з різним оподаткуванням або змінами податкових ставок з часом. При акцентуванні зростання в контролі доходів і витрат, зазвичай застосовується прибуток до виплати відсотків і податків (ЕВІТ). Дохід на власний (акціонерний) капітал (ROE), рентабельність активів (ROA) і рентабельність продажів (ROS) були обрані для відображення коефіцієнтів прибутковості.

ROE широко використовується на практиці, хоча іноді його критикують за не врахування проблеми ризику, пов'язаного з підприємницькою діяльністю та розміром початкового вкладеного або майбутнього доходу з капіталу. Значення ROE (зазвичай виражається у відсотках) має бути вищим за значення відсотку, під який підприємство може позичати зовнішній капітал. ROA – це відношення ЕВІТ до загальних інвестованих активів. Це дозволяє порівнювати підприємства з різними частками боргу у фінансових ресурсах. Відповідно до теорії корпоративних фінансів, значення ROA можна оцінити так: > 15% позначає дуже хорошу позицію підприємства, 12%-15% хорошу позицію, 8%-12% помірну позицію, < 8% погана позиція, а при 0% існування підприємства під загрозою.

ROS відображає маржу прибутку підприємства і розраховується за допомогою ЕВІТ, оскільки він усуває вплив різних структур капіталу та іншого рівня оподаткування. Показники діяльності були представлені коефіцієнтом оборотності активів. Значення цього коефіцієнта більше ніж 1 зазвичай вважається прийнятним, тоді як оптимальним рекомендованим значенням є 1,5. Підприємствам з нижчим значенням цього коефіцієнта слід враховувати зменшення активів. Для оцінки ринку були обрані такі показники: ціна до власного капіталу (P/E), ринкова ціна до балансової вартості (PBV) (також згадується як відношення ринкової ціни до балансової вартості) і коефіцієнт виплати. Коли оцінюючи оптимальний рівень P/E, відносно високе значення показника сигналізує про можливість зростання прибутковості, тоді як нижче значення P/E може свідчити про більший ризик або низький потенціал зростання. Перевагою PBV є його зосередженість на

багатьох компонентах власного капіталу, а не лише на чистому прибутку. Показник PBV повинен бути вище 1.

Коефіцієнт виплат – це в основному ринковий показник, але він може значно підвищити інтерес інвесторів, оскільки він показує, яка частина чистого доходу виплачується акціонерам у вигляді дивідендів. Фінансова структура підприємства була оцінена з точки зору ліквідності. З огляду на те, що ліквідність підприємства пов'язана з певною кількістю відносно вільного капіталу, показник чистого оборотного капіталу (NWC) контролювався відносно загальних активів. Ліквідність також оцінювалася за співвідношенням грошових коштів і загальних активів (частка активів підприємства, яка зберігається в готівці або в цінних паперах, що продаються).

Іншими обраними показниками грошового потоку були вільний грошовий потік у підприємство ($FCFF$) та вільний грошовий потік у власний капітал ($FCFE$). Той факт, що підприємство має необхідний капітал для інвестування, можна оцінити серед інших, у вигляді нерозподіленого прибутку для подальшого розвитку. Отже, коефіцієнт нерозподіленого прибутку до загальних активів ($RetEar/TA$). Загальний леверидж (також званий індикатором кредитного ризику) визначається коефіцієнтом загального боргу до загальних активів підприємства. Середнє значення загальної заборгованості має становити від 0,3 до 0,5. Нижчі значення вважаються неефективними, тоді як значення вище 0,7 вважаються ризикованими. Балансова вартість боргу включає короткострокові і довгострокові зобов'язання, але торгова кредиторська заборгованість і нараховані зобов'язання не враховуються.

Довгостроковий борг також досліджується як відношення довгострокового боргу до власного капіталу та фінансового важеля. Як правило, коефіцієнт кредитного плеча базується на тому факті, що зовнішній капітал зазвичай дешевший, ніж внутрішній, поки підприємство не зможе збільшити вартість капіталу більше ніж процентна ставка за боргом. Індекс

фінансового левериджу, це відношення ROE до ROA завжди має бути більшим за 1.

Таблиця 1.1

Списки показників для аналізу фінансового стану (FA)

Категорія	Список слів
FA-прибутковість	прибуток, продуктивність, рентабельність, маржа, дохід
FA-діяльність	доповнення до активів, переоцінка активів, знецінення активів, придбання капіталу, придбання активів, окупність, оборотність боржників, оборотність запасів, коефіцієнт кредитних днів, строк сплати боргу, покриття обслуговування боргу, загальний оборот активів, оборот основних засобів, активи, оборотність активів, оборотність зобов'язань, продуктивність капіталу, завантаженість потужностей, оборотність капіталу, продажі на одного працівника, виручка на одного працівника, операційний цикл, операційна продуктивність, дні запасів, дні продажу, дні заборгованості, операційний дохід до загальних активів, оборотний капітал до продажів, продаж до загальних активів.
FA-Market	покриття дивідендів, дивідендний прибуток на акцію, коефіцієнт виплати, коефіцієнт відшкодування, стійкий темп зростання, ринкова вартість, звичайна акція, привілейована акція, вартість акцій вище номіналу, загальний прибуток, поточна ціна акцій, прибуток від ціни, ціна до прибутку, грошовий потік, інвестиції, зростання інвестицій, вартість інвестицій, прибуток, що належить звичайним акціонерам, звичайні акції в випуску, прості акції в обігу, прибуток на звичайну акцію, норма прибутку, прибутковість, коефіцієнт залучення капіталу, боргові зобов'язання, коефіцієнт оцінки, приріст прибутку, приріст ціни акцій, ринкова вартість, прибуток на акцію, ціна до продажів, вартість підприємства, ринкова капіталізація, нерозподілений прибуток, ставка реінвестування, коефіцієнт виплати.
FA-Ліквідність	ліквідність, касова позиція, поточний коефіцієнт, поточні заощадження, чистий оборотний капітал, безготівковий оборотний капітал, готівковий коефіцієнт, швидкий коефіцієнт, цикл конвертації готівки, ліквідні активи
FA-Грошовий потік	повернення готівки, додана вартість готівки, готівкові платежі, середній період збору, грошовий потік, потреби в готівці, погашення наявних позик, нестача готівки
FA-кредитне плече	покриття відсотків, неспроможність, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт власного капіталу, відношення боргу до власного капіталу, покриття з фіксованими платежами, застава боргу, придбати для сплати, придбати для погашення, довгострокова платоспроможність, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, довгострокові зобов'язання, короткострокові зобов'язання, грошові платежі, балансова заборгованість, балансова вартість до власного капіталу, ринкова вартість до власного капіталу, балансова вартість до капіталу, ринкова вартість до капіталу, загальний борг, чисте фінансування, коефіцієнт кредитного плеча, коефіцієнт капіталізації, покриття відсотків, грошовий потік до боргу, заборгованість, загальна сума зобов'язань

Для оцінки обсягу та структури коментарів до фінансових коефіцієнтів у річних звітах необхідно було визначити перелік ключових слів для кожної категорії фінансових показників. Зразок переліку цих слів для фінансового аналізу представлений у таблиці 1.1. Фактично, кілька слів (фраз) включені в кілька категорій.

Загальна частота слів у тій чи іншій категорії лише показує, скільки уваги приділяє менеджмент підприємства, присвячений цій категорії у спілкуванні із зацікавленими сторонами. Чим кращих результатів досягло підприємство в категорії, тим більше місця присвячені цій категорії у відповідному тексті річного звіту.

До фінансових були включені коефіцієнти з наступних категорій: (1) прибутковість (ROA, ROE та ROS), (2) діяльність (S/TA), (3) ринок (P/E, PBV, коефіцієнт виплат та дивідендний прибуток), (4) ліквідність (готівка/TA та NWC/TA), (5) грошовий потік (FCFF, FCFE і RetEar/TA) і (6) коефіцієнти кредитного плеча (BD/TA і MVEq/BVdebt).

Отже, проведене дослідження показало, що керівництву підприємства в основному необхідно надавати додаткові відомості, що обґрунтовують фінансові результати, у річних звітах. Разом з тим сфера і структура такої інформації для різних підприємств відрізняється. Підприємства, які мають хороші фінансові результати на словах описують не лише досягнуті значення фінансових показників, а й розкривають причини їх виникнення результату більш детально. Здається, це справедливо як для позитивного, так і для негативного впливу. І навпаки, підприємства з гіршими економічними результатами лаконічні в своїх коментарях і зосереджені переважно на аналізі причин, що негативно позначається на їх господарській діяльності. Результати показують, що неможливо визначити один набір показників, який надавав би найкращу інформаційну здатність за всіма категоріями фінансових показників.

Стратегічне планування призводить до життєздатної відповідності між підприємством та його зовнішнім середовищем. Стратегія стосується аналізу

оточення підприємства, що веде до того, що підприємство, враховуючи його середовище, має досягти. Стратегічний аналіз виявляє динаміку ринку, бізнес-можливості та виклики, очікування клієнтів, технологічні досягнення та внутрішній характер потенціалу підприємства, і це є основою для вибору стратегії.

Криза є невід'ємною частиною фінансової діяльності підприємства. Тому дуже важливо з'ясувати фактори кризи, оцінити та керувати ними. Невдача фінансового менеджменту є найважливішою для підприємства, тому що більшість фінансових криз за своєю суттю є кризами ліквідності, які можуть призвести до банкрутства підприємства. Більшість криз, які трапляються з багатьох причин, дуже часто стають фінансовими кризами. Можна виділити деякі фактори, які призводять до фінансової кризи:

- неефективні кредитні рішення;
- кредити, сума яких надто велика;
- втрата найбільшого кредитора;
- відмова партнерів у наданні кредиту;
- відсутність фінансового контролю;
- неефективна фінансова політика підприємства.

Говорячи про зовнішні фактори впливу на фінансовий стан підприємства, можна назвати такі тенденції, як нестача капіталу, нестача оборотного капіталу, великі податки, протекціонізм тощо, але головною причиною, яку неохоче виділяють менеджери, є погана управлінська політика підприємства. Практично банкрутства часто трапляються на підприємствах, які не мають або мають дуже слабку систему внутрішнього контролю і в яких не проводиться фінансовий аналіз. Кожен керівник підприємства повинен мати аналітичне мислення або, іншими словами, розуміти поняття рентабельності, платоспроможності, структури капіталу, грошових потоків та інших фінансових показників. Якщо підприємство зазнає збитків, це означає, що воно може стати неплатоспроможним. Через збитки підприємство не може розширити виробництво, закупити нове

обладнання та нові технології. Тому, керівникам підприємства важливо стежити за структурою капіталу та грошовими потоками, щоб гарантувати стабільність підприємства та стійкий фінансовий стан.

1.2 Комплексна оцінка показників аналізу фінансового стану в контексті кризових ситуацій

Вирішальним якісним атрибутом моделей прогнозування фінансового стану є їх здатність класифікувати об'єкти з достатньою надійністю в категорію процвітаючих (платоспроможних) або непроцвітаючих (неплатоспроможних) суб'єктів господарювання. Рівень передбачуваної здатності змінюється в залежності від існуючих моделей, логічно, значення зменшується з періодом часу для якого виконується передбачення. Вхідними даними для моделей є дані, взяті з фінансової звітності підприємства.

Існують різноманітні моделі прогнозування, які відрізняються підходами та методами, що застосовуються для їх компіляції, попит на вхідні дані, кількість змінних, форма інтерпретації результату тощо. Існування великої кількості моделей викликана тим, що не існує універсального застосування в різних галузях та економічних умовах. Зрозуміло, що творці прогнозних моделей прагнуть створити моделі, які могли б забезпечити необхідне значення передбачуваних можливостей протягом максимально тривалого періоду часу. Але це дуже важко зробити в умовах постійно мінливих ринкових умов.

Вивчення та аналіз джерел інформації, що лежать в основі моделей прогнозування банкрутства, дозволив виділити три групи інтегруючих моделей, на основі підходів, використаних для їх побудови, було встановлено:

1. Статистичні моделі прогнозування.
2. Моделі експертних систем зі штучним інтелектом (моделі AIES).

3. Теоретичні моделі.

На цій основі, а також на основі оцінки прогностичної сили застосованих моделей банкрутства, можна зробити висновок про відсутність методу комплексної оцінки продуктивності, фінансового стану та діяльності підприємства, який міг би передбачити його розвиток з повним успіхом. Модель прогнозування забезпечує найвище значення передбачуваної сили, що є істотним показником його якості [5, 12, 53, 62].

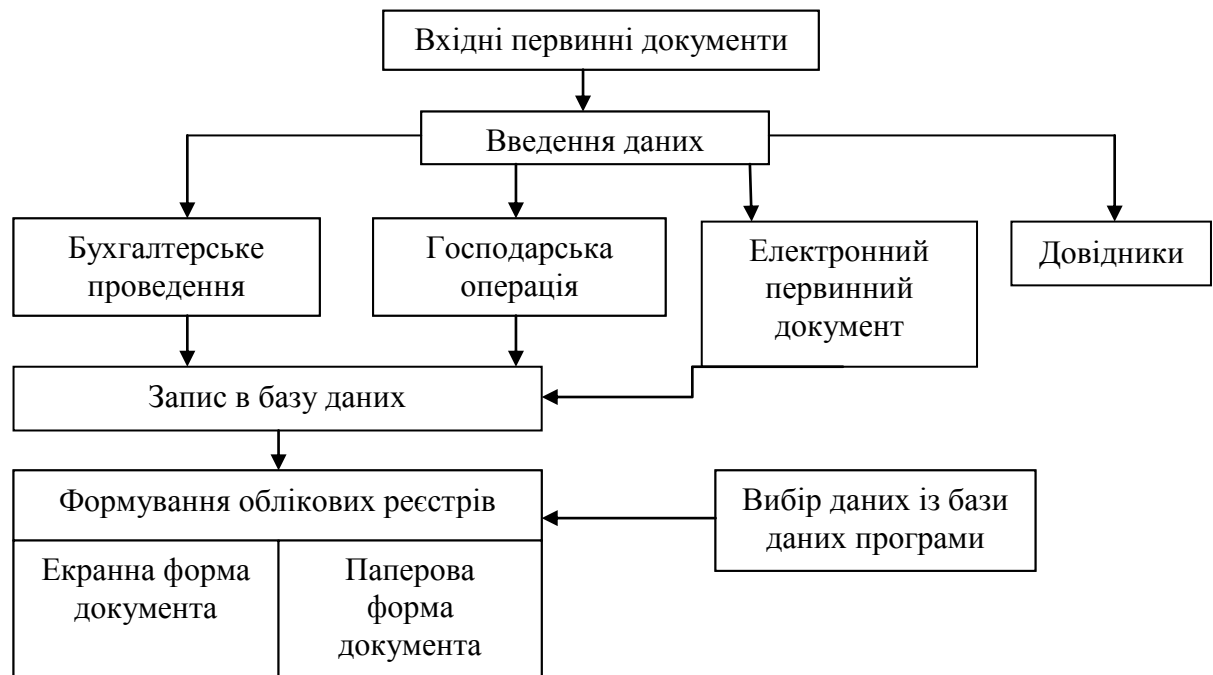

Рис. 1.2 Технологічна обробка облікової інформації в інформаційних системах для комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Показники співвідношення, такі як ліквідність, рентабельність, достатність капіталу тощо, залежно від потреб конкретного аналізу, розглядаються як стандартні інструменти для вимірювання ефективності діяльності та фінансового стану підприємства. Використання фінансових коефіцієнтів для прогнозування банкрутства не є новим. Розвиток фінансових коефіцієнтів має бути унікальним продуктом еволюції облікових процедур і практики фінансового аналізу, також вказуючи, що походження фінансових коефіцієнтів та їх використання. Існує багато досліджень,

зосереджених на аналізі та прогнозуванні потенційного банкрутства як засіб визначення характеристик (з точки зору фінансових коефіцієнтів) ефективних чи неефективних підприємств. Розмір підприємства та його фінансовий стан впливають на структуру фінансових коефіцієнтів.

Якість інформації надана фінансовими коефіцієнтами є дуже важливою у прогнозуванні банкрутства, оскільки впливає на точність прогнозу банкрутства. Оцінка діяльності підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів була традиційним, але потужним інструментом для осіб, які приймають рішення, включаючи бізнес-аналітиків, кредиторів, інвесторів та фінансових менеджерів.

Використовуючи загальні суми, зазначені у фінансовій звітності, ці аналізи були проведені за допомогою кількісних фінансових коефіцієнтів для отримання значущих результатів. Аналіз співвідношення може допомогти зацікавленим сторонам проаналізувати фінансовий стан підприємства. Використовуючи ці фінансові коефіцієнти, можна проводити порівняння між підприємствами всередині галузі, між галузями чи всередині самого підприємства. Такий інструмент також можна використовувати для порівняння відносної ефективності підприємств різного розміру.

Підприємства орієнтуються не тільки на фінансові аспекти, але також повинні зосередитися на розвитку - підготовленість, здатність вчитися, інновації та використання інформації. Більше того, вони повинні постійно покращувати відносини з клієнтами і постачальниками. Управління підприємством в основному здійснюється за допомогою фінансових показників, але поточні тенденції демонструють зростання важливості нефінансових вимірників. Моделі прогнозування банкрутства, класичні (засновані на класичному однофакторному аналізі ризику банкрутства, на фінансових коефіцієнтах і складаються з результатів діяльності підприємства та аналізу ризиків під час операційної діяльності та рівнів фінансової діяльності) або сучасні (дискримінантний аналіз, логістична регресія, пробіт,

модель лінійної ймовірності, нейронні мережі тощо), по суті, засновані на фінансових коефіцієнтах.

За останні роки методи оцінки кредитного ризику змінилися, тому це призвело до того, що розширення нових моделей оцінки ймовірності банкрутства підприємств та нові параметри, що визначають можливі збитки. Ці параметри включають дані втрат, дефолту і виражають частку ризику, який не буде відновлено після дефолту підприємств. Існує багато вимірів, за якими можна оцінити продуктивність системи кредитного скорингу, але найбільш актуальний спосіб порівняння моделей з різними наборами вибірок здійснюється шляхом вимірювання порядкової здатності моделей розрізняти підприємства, які найбільш імовірно, збанкрутують з тих, які найменш імовірно можуть збанкрутувати. Фінансові коефіцієнти не мають можливості передбачити банкрутство в абсолютний спосіб і що їх використання дає можливість сигналізувати про проблеми фінансового стану підприємства, його потенціал та причини. Вузкий набір фінансових коефіцієнтів дозволяє отримати високий ступінь точності при прогнозуванні банкрутства.

Рис. 1.3 Взаємозв'язок між показниками ліквідності і платоспроможності підприємства

Фінансові коефіцієнти (рентабельність, платоспроможність, коефіцієнти грошових потоків, коефіцієнти структури капіталу та інші) є найважливішими факторами, що впливають на прогнозування банкрутства, використовуються для розробки прогнозних моделей. Проте індикатори управління (п'ять категорій: структура управління, структура власності, права на грошові потоки, збережена ключова особа та інші) також відіграють ключову роль у прогнозуванні банкрутства. Поєднання з фінансовими коефіцієнтами та показниками управління підприємством можуть покращити ефективність моделей, коли порівняно з моделлю, заснованою лише на фінансових показниках.

Найважливіші характеристики для ефективного прогнозування банкрутства становлять фінансові коефіцієнти категорій платоспроможності, прибутковості та управління підприємством, показники категорії структури управління та структури власності. Без використання цих функцій модель прогнозування не може працювати значно краще, ніж модель, яка базується лише на фінансових показниках. Проте корисність використання індикаторів корпоративного управління залежить від ринку. Корпоративний збій часто виникає, коли підприємство зазнає серйозних збитків або стає неплатоспроможним на основі зобов'язань, які непропорційні активам підприємства. Корпоративна невдача може існувати різних типів і розмірів, і має різний вплив на зацікавлених сторін залежно від масштабу збою та його типу.

Зростання корпоративних невдач у різних типах призвело до використання різних визначень і різних понять, що означають невдачу. Прогноз банкрутства є дуже важливим завданням для підприємства і багатьох пов'язаних з ним фінансових установ. Загалом, мета комплексної оцінки фінансового стану підприємства полягає в тому, щоб передбачити ймовірність того, що підприємство може збанкрутувати. Фінансові установи потребують ефективних моделей прогнозування для прийняття відповідних рішень щодо кредитування. Зі збільшенням кількості доступних кількісних

моделей банкрутства одна із складних проблем, з якою стикаються як науковці, так і професіонали, полягає в тому, як оцінити ці конкуруючі моделі та вибрати найкращу.

Більшість моделей, призначених для прогнозування банкрутства підприємств, є такими, що зазвичай будуються з використанням обмеженої кількості фінансових коефіцієнтів, які вимірюються один раз. Деякі з пропорційних фінансових характеристик підприємства, які мають значну лінійну залежність між собою, називають мультиколінеарністю. Цей зв'язок часто не дуже сильний, але випробування підтвердили, що він істотний, тому його не можна вважати випадковим. Фінансові показники, які показали значне статистичне відношення були такими, що використовують той самий показник у знаменнику коефіцієнта для його розрахунку. Це слід враховувати при розробці моделей прогнозування банкрутств підприємства, щоб гарантувати незалежність пояснення змінних. Випадково вибрані фінансові показники показують переважно позитивну лінійну кореляцію з цінністю бренду. Найбільш часто зустрічаються дефекти моделей прогнозування банкрутства: припущення про біполярний зв'язок змінних, методологія відбору набору даних вибіркового підприємства, припущення про нестабільність даних, вибір незалежних змінних, використання річної фінансової звітності, часовий вимір.

Таким чином, елемент прогнозування фінансового стану підприємства важливий, тому що добре підготовлений прогноз фінансових результатів допомагає визначити майбутні тенденції діяльності підприємства на ринку, приймати правильні аналітичні рішення, оцінювати альтернативні результати діяльності більш об'єктивно. Для досягнення цих цілей існує безліч різних методологій визначення фінансового стану. Практично, використовуються абсолютні і відносні методики, аналіз фінансових індексів. Аналіз великомасштабних абсолютних показників та їх змін є дуже важливим, оскільки ці показники мають великий вплив на фінансовий стан підприємства та визначають перспективи його діяльності.

Однак при комплексній оцінці виходить більш точна інформація, розраховуються різні відносні фінансові показники. Може бути більше 100 важливих відносних показників, які розраховуються з фінансової звітності, але для оцінки фінансового стану підприємства достатньо розрахунку від 10 до 15 показників, що стосуються активів, капіталу та зобов'язань підприємства.

Фінансові аналітики, враховуючи принципи фінансового обліку використовують чотири основні групи індикаторів:

- рентабельність (12 показників),
- поточна та довгострокова платоспроможність (18 показників),
- операційна ефективність (36 показників),
- ринок капіталу (15 показників).

Однак застосувати та використовувати всі показники для оцінки фінансового стану підприємства є дуже складним і дуже часто невідповідним завданням. Деякі інші методи є можливими для комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Одним з них є метод пошуку складеного індексу. Фінансовий стан підприємства або можливість банкрутства, яка визначається складним показником, започаткована в третьому десятилітті 20 століття і досі використовується. Хоча вищезгадані моделі прості, їх не можна вважати моделями, які глобально та всебічно визначають фінансову, економічну виробничу та інвестиційну позицію підприємства, тому що ці моделі безпосередньо не оцінюють тенденцію змін.

1.3 Аналіз факторів ризику, що впливають на фінансовий стан підприємства - підтримка для прийняття управлінських рішень

Високі фінансові показники підприємства є привабливими для інвесторів у їхніх інвестиційних рішеннях, менеджерів у своїх фінансових рішеннях і кредиторів в обґрунтуванні своїх рішень про фінансування.

Прибуток є головною метою кожного підприємства та прагнення власника до максимізації багатства. Таким чином, прибуток і результативність бізнесу викликають дедалі більше занепокоєння, оскільки їх існування та виживання залежать від прибутку. Фінансові коефіцієнти в кінцевому підсумку допомагають інвесторам, менеджерам, фінансовим установам та іншим користувачам фінансової звітності, щоб краще зрозуміти та оцінити результати діяльності підприємства, для того, щоб забезпечити безперервну роботу і допомогти у прийнятті рішень щодо інвестицій або фінансування.

Таким чином, ці рішення залежать від якості фінансової звітності [1, 15, 26]. Також, не тільки ендогенні змінні, такі як фінансові коефіцієнти, розраховані з використанням даних бухгалтерського обліку, але й інші як правило, відповідні екзогенні фактори можуть пояснити результати діяльності підприємства або коливання фінансових коефіцієнтів свідчить про кризу.

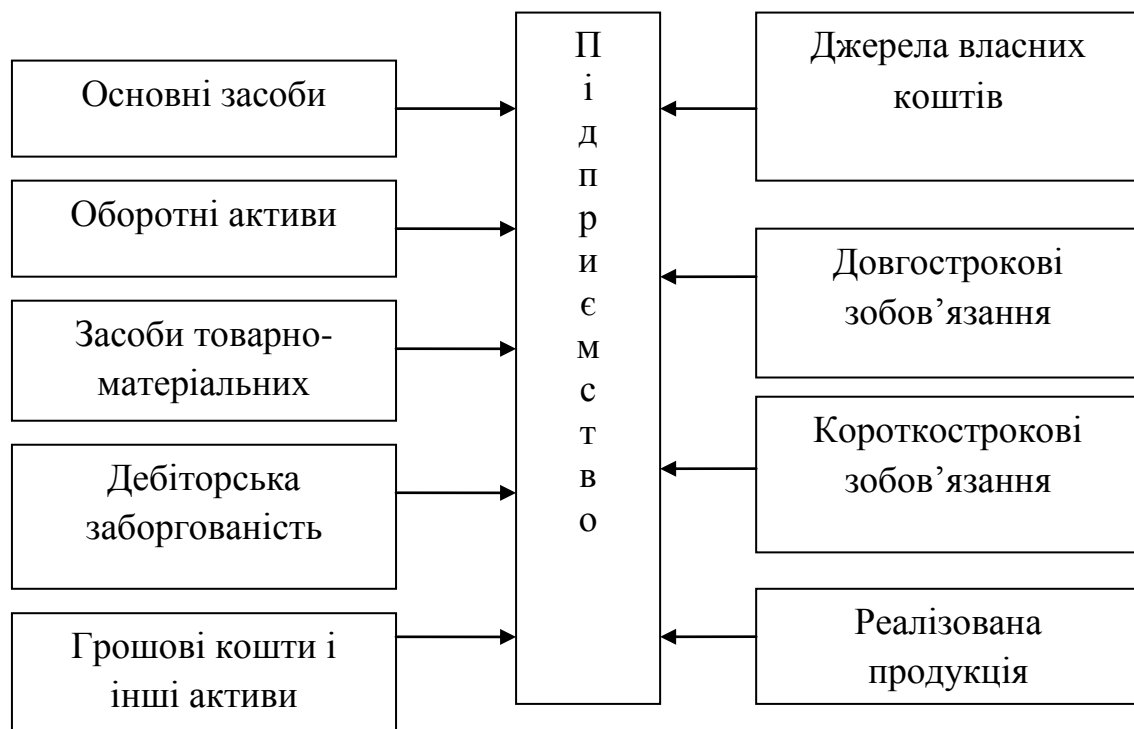

Рис. 1.4 Фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства

Фінансові результати зазвичай вимірюються через рентабельність активів [22–25] та рентабельність власного капіталу [16–18]. У літературі зазначено, що на фінансові результати впливають певні фактори, зокрема ліквідність, право власності, вік і розмір [39]. Крім того, інші фактори можуть впливати на фінансові результати, зокрема леверидж, продуктивність, платоспроможність та оборотність активів, і вони можуть змінитися в умовах кризи. Фінансова криза викликає дисбаланс в економіці та впливає на бізнес-середовище. Поширюючись на макрорівні, фінансові умови та результати діяльності підприємств впливають на мікрорівень. Таким чином, виникає необхідність проаналізувати деякі фактори, які впливають на фінансові результати, використовуючи два різні показники фінансової ефективності — рентабельність активів (ROA) і рентабельність власного капіталу (ROE) — і поміркувати про різні ефекти специфікації моделі.

Крім обліку різних факторів, здатних вплинути на фінансові результати, необхідно спостерігати, які фактори змінюють вплив у разі фінансової кризи. Результати важливі для інвесторів, менеджерів та науковців як знання про змінні, фактори та взаємні впливи на це дозволяють краще прогнозувати, а також розробляти коротко- та середньострокові стратегії, що застосовуються менеджерами в порядку для підвищення продуктивності підприємства.

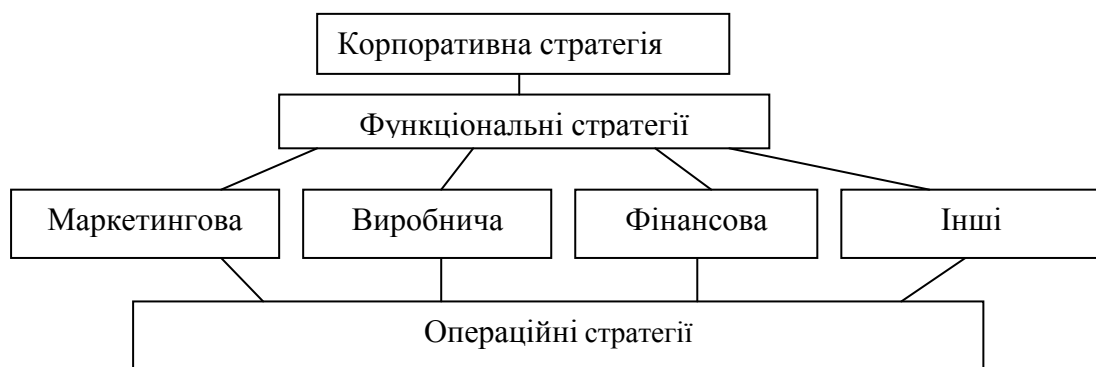

Рис. 1.5 Місце фінансової стратегії у стратегічному наборі підприємства

Результати свідчать, що в умовах кризи, якщо використовувати ROA або ROE як показники ефективності, підприємства зменшують оборотність активів і продуктивність праці через скорочення товарообігу. Зниження товарообігу з'являється в результаті втрати клієнтів, що зменшує кількість та величину прибутку, що визначається: періодом пропонованого торгового кредиту, діяльність або перерви в діяльності, витрати виробництва, відсутність ліквідності у ділових партнерів, неплатоспроможність ділових партнерів тощо.

Взаємозв'язок між фінансовими показниками підприємства та факторами, що на нього впливають, є широко досліджуваною темою в літературі, в якій використовуються різноманітні змінні та методи дослідження [24, 26, 31, 36, 45]. Негативний вплив кредитного плеча на результати діяльності підприємства є найбільш помітним і значущим для малих підприємств, про що свідчить те, що негативний ефект зменшується в міру зростання підприємства.

До факторів, які можуть вплинути на фінансові результати (ROA та ROE), враховуючи ефект кризового періоду відносяться: леверидж, ліквідність, платоспроможність, оборотність активів, повернення позикового капіталу і продуктивність праці, як показники, на які зазвичай впливає фінансова криза. Ліквідність є фактором, який відіграє важливу роль в оцінці фінансових результатів. Це може бути інтерпретовано як ступінь, до якої актив може бути конвертований в готівку, залежно від попиту і пропозиції. Ризик ліквідності також є однією з основних причин фінансової кризи, і тому він повинен розглядатися як важливий фактор фінансових результатів [28, 45,61]. Ліквідність впливає на прибутковість. Крім того, ліквідність і прибутковість є тісно пов'язані один з одним, оскільки, коли одне піднімається вгору, інше спадає [29, 46, 52]. Кожне підприємство хоче підтримувати адекватну ліквідність, оскільки ліквідність вражаюче впливає на прибуток підприємства, з якого деяка частина ділиться між власниками. Ліквідність впливає не тільки на прибутковість, але й впливає на

платоспроможність та кредитне плече [7, 17, 43, 50]. Проте можна спостерігати і негативний зв'язок між прибутковістю і ліквідністю, пояснюючи, що існує необхідність підтримувати рівновагу між цими вимірами; коли підприємство намагається максимізувати прибутковість, його здатність виконувати зобов'язання падає.

Коефіцієнт оборотності активів – це показник того, наскільки ефективно активи підприємства приносять дохід. Загалом, низький коефіцієнт оборотності активів свідчить про проблеми з надлишковими виробничими потужностями, неефективним управлінням запасами або слабкими методами стягнення боргів. Збільшення коефіцієнта оборотності активів з часом може свідчити про те, що підприємство реєструє зростаючу еволюцію та високу прибутковість, в той час як співвідношення може свідчити про протилежне.

Коефіцієнт оборотності активів має дуже значний і позитивний вплив на ROE [7, 21, 39]. Крім того, підприємства з високою продуктивністю праці є більш результативними. Таким чином, існує позитивний зв'язок між рентабельністю та оборотністю активів і продуктивністю праці. Стабільний ріст і виживання підприємства пов'язані з підтримкою відповідного балансу між ліквідністю та прибутковістю відповідно до стратегії та основних цілей діяльності підприємства. Платоспроможність і ліквідність - це два поняття, які тісно пов'язані і відображають дії політики підприємства щодо оборотних коштів [37, 42, 51, 59].

Низький рівень ліквідності може призвести до збільшення фінансових витрат і призведе до нездатності підприємства сплатити свої зобов'язання [38, 44, 57]. Таким чином, оптимальний рівень, якщо ліквідність буде отримана шляхом компромісу між низькою прибутковістю оборотних активів і вигодою від мінімізації потреби у зовнішньому фінансуванні [39, 45, 50].

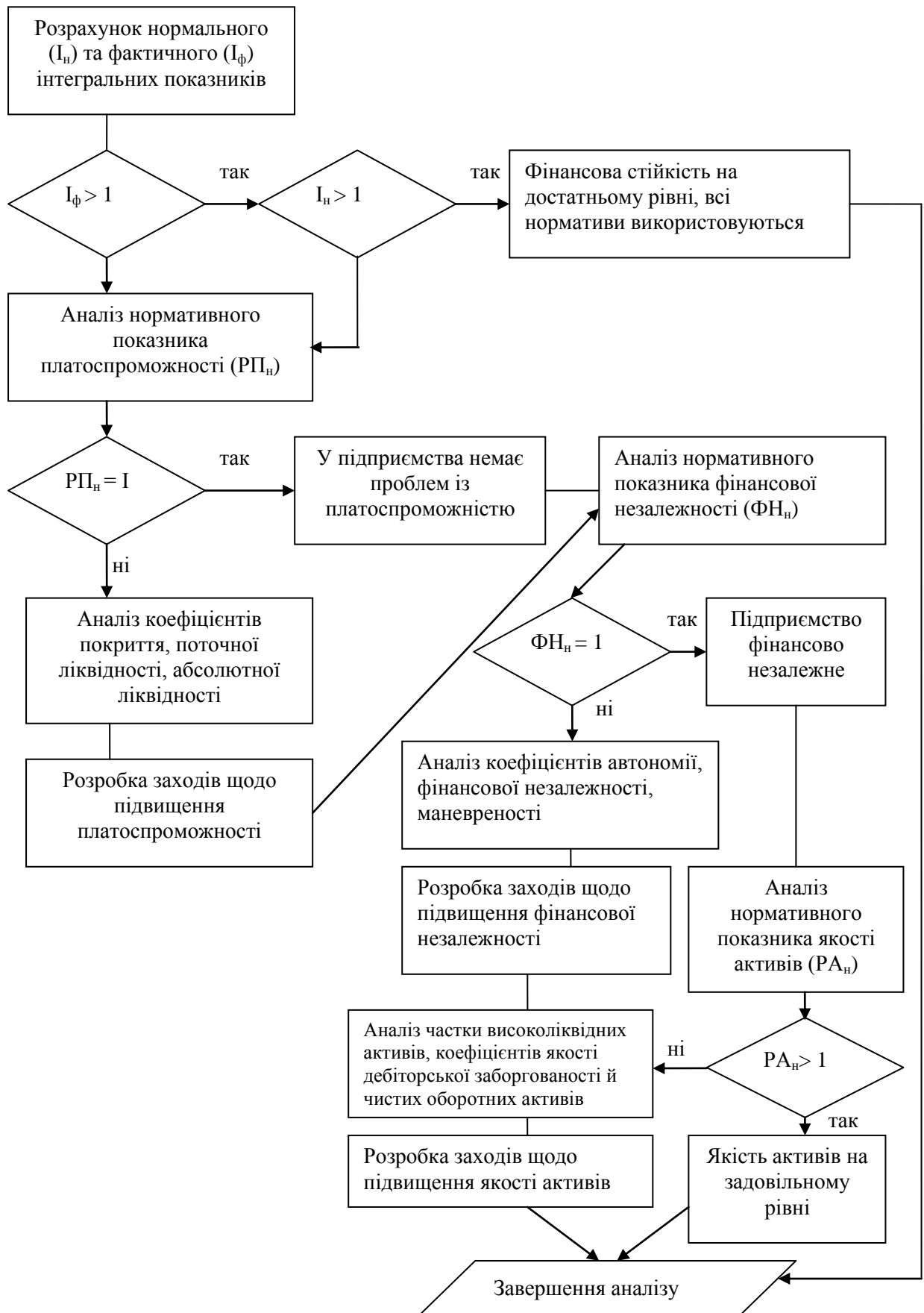

Рис.1.6 Схема аналізу фінансового стану підприємства

Структура капіталу має велике значення для фінансової діяльності та рішень підприємства, особливо для малих і менш успішних підприємств. Між левериджем і стійкою продуктивністю існують позитивні стосунки [41, 46], оскільки чим вище кредитне плече, тим більш глибокий контроль взято кредиторами [42, 43, 61]. Це означає, що нижчий коефіцієнт власного капіталу асоціюється з високим прибутком та ефективністю [44, 57, 70]. Інколи підприємства віддають перевагу використовувати свої внутрішні джерела для фінансування власного капіталу.

Якщо внутрішнє фінансування не відповідає вимогам та потребам компанії, підприємство використовує зовнішнє фінансування; спочатку підприємства звертаються за банківським кредитом, потім до державних боргів і, в крайньому випадку, фінансування власного капіталу. Рідше вибирають прибуткові підприємства заборгованість за нові проекти, оскільки у них є наявні кошти у вигляді нерозподіленого прибутку [14, 20, 49]. Це означає, що підприємства з низьким фінансовим левериджем повинні мати високі результати [23, 50]. На рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, поточний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт кредитного плеча та коефіцієнт обороту активів більше впливає фінансова криза. Отже, можна очікувати, що криза скоригує вплив змінних на фінансові результати.

На мікроекономічному рівні результативність є прямим результатом управління різними економічними ресурсами та їх ефективного використання в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності. Для оптимізації економічних результатів, особливу увагу слід приділити належному обґрунтуванню управлінських рішень. Вони повинні ґрунтуватися на комплексній інформації про еволюцію всіх видів діяльності всередині підприємства.

Для того, щоб підприємство працювало на довгостроковій основі, його необхідно розвивати, впроваджувати та підтримувати стратегії, заходи та узгоджену політику з економічної та фінансової точки зору, що є наслідком хорошого знання внутрішніх і зовнішніх специфічних умов в яких діє

підприємство. Якості управлінських варіантів залежать від здатності ідентифікувати елементи, які продуктивно використані, можуть призвести до підвищення результатів і покращення фінансового стану.

Рис 1.7 Перелік внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на прибуток підприємства

Позитивний зв'язок, виявлений між ліквідністю та прибутковістю, може означати, що тримаючи більш ліквідні активи, підприємство виграє від вищого сприйняття ринку, що дозволяє йому зменшити фінансування,

витрати і підвищити рентабельність. Управління ліквідністю має важливе значення в хороші часи, але ще більше в часи кризи. Ефективне управління ліквідністю на рівні підприємства важливе для прибутковості та добробуту. Великі підприємства мають нижчі можливості для зростання (якщо вони вже знаходяться в стадії зрілості) і, таким чином, кредитне плече може мати позитивний вплив, коли ROA вищий за процентну ставку. Більше того, великі підприємства користуються більшою довірою на фінансових ринках, а кредитори менш неохоче позичають гроші цим конкретним підприємствам. Тому вони більш схильні до збільшення прибутку і прибутковості навіть в умовах кризи. Позитивний вплив на платоспроможність так чи інакше пов'язаний як з ліквідністю, так і з ефектом фінансового левериджу. Фактично ліквідність можна трактувати як короткострокову платоспроможність підприємства.

Таким чином, результати свідчать про необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства при впливі додаткових факторів, які потрібно враховувати, щоб отримати прибутковість і допомогти підприємству удосконалювати їх фінансові результати. Підводячи підсумок, необхідно сказати, що більші та ліквідні підприємства мають більший потенціал, демонструючи вищу продуктивність і рентабельність, порівняно з іншими меншими підприємствами, навіть якщо не врахувати ефект фінансової кризи.

Висновки до розділу 1.

1. Керівництву сільськогосподарського підприємства важливо знати загальні фінансові питання стосовно позиції на ринку. Фінансовий стан підприємства дозволяє визначити, чи були правильні управлінські рішення, прийняті в минулому, і поточні управлінські рішення обґрунтовані, чи можна приймати логічні та аргументовані управлінські рішення. Для досягнення цих цілей застосовуються численні методи аналізу фінансового стану. На

практиці частіше використовуються методи аналізу, що включають абсолютні і відносні фінансові індикатори. Щоб оцінити фінансове становище підприємства, достатньо провести розрахунок 10–15 показників, пов'язаних з основними активами та пасивами. Крім абсолютних та відносних показників може застосовуватися метод стандартизації показника та оцінки стандартизованого коефіцієнта. Щоб об'єктивніше висвітлити фінансове становище підприємства, кращим є метод аналізу складних індикаторів.

2. Системи оцінки фінансового стану підприємства такі: початкова оцінка фінансового стану на основі абсолютних і відносних показників, які можуть бути доповнені стандартизацією показників та аналізом стандартизованих коефіцієнтів; елементи системи, які синтезують оцінки фінансового стану підприємства, зроблені на основі зведених показників фінансового стану.

3. У фінансовому стані підприємства, яке встановлюється на основі аналізу показників, можна виділити наступні тенденції оцінки: динаміка фактичної складної оцінки та відхилення суми максимальної оцінки (абсолютної та відносної), якщо база порівняння залишається стабільною або коливається; структурний аналіз складеного показника (як абсолютного, так і відносного). Завдання визначення структури складеного показника фінансового стану підприємства та його відхилення наступні: аналіз тенденцій структурних відхилень із порівнянням бази фактичних та порівняльних даних; аналіз шкали відхилень фактичного співвідношення складових частин у порівнянні з базовою ситуацією; визначення коефіцієнта складеного показника, якщо швидкість зміни показника відома. Аналіз структурної зміни складеного показника фінансового стану підприємства включає розрахунок абсолютних і відносних показників структурних змін та оцінку узагальнюючого показника.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН України

Сільськогосподарське виробництво задовольняє основні потреби суспільства шляхом виробництва продуктів харчування. На даному етапі розвитку виробниче середовище значно змінилося з самозабезпечення на комерціалізацію. Технологічний прогрес у вигляді високоврожайних сортів, використання добрив, інсектицидів, пестицидів, механізації господарства привів до істотного збільшення сільськогосподарського виробництва і, відповідно, більший товарний і ринковий надлишок. Покращене виробництво супроводжується зростаючою урбанізацією, доходами, зміною способу життя та харчування, звички споживачів та посилення зв'язків із зарубіжними ринками. Кожне сільськогосподарське підприємство стає невід'ємним елементом економіки.

Процвітання та розвиток досліджуваного сільськогосподарського підприємства Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України багато в чому залежить від його природних ресурсів. Неefективне використання земельних ресурсів може призвести до низької врожайності сільськогосподарських культур, поганого відбору худоби, низьких доходів і широкої деградації ґрунтів і пасовищ. Планування землекористування має на меті вибрати найкращі комбінації землі та землекористування для досягнення зазначених цілей. Ці цілі можуть бути соціальними, економічними, політичними або екологічними. Вони можуть сприяти підвищенню продуктивності, вирішенню існуючих проблем або запобіганню майбутнім конфліктам використання, або з впровадженням нових форм землекористування.

В таблиці 2.1 розглянуто динаміку та структуру земельних угідь ДДС ІОБ НААН України.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура земельних угідь ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.		2017р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2020 р. до 2016 р. (%)
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	425	100	425	100	425	100	404	100	404	100	95,06
в т.ч. с/г угідь	354	83,29	354	83,29	354	83,29	350	86,63	350	86,63	98,87
- ріллі	337	79,29	337	79,29	337	79,29	334	82,67	334	82,67	99,11
пасовища	17	4,00	17	4,00	17	4,00	16	3,96	16	3,96	94,12
Припадає на 1 робітника:											
- с/г угідь	12,21	-	12,21	-	12,21	-	12,07	-	12,07	-	98,87

Таким чином, за нинішньою ситуацією керівництву сільськогосподарського підприємства необхідно розвивати управлінські навички та покращувати свої техніко-економічні та комерційні показники, щоб отримати конкурентну силу та перевагу на ринку. Зростає потреба планувати та діяти з більшою незалежністю та динамічністю ринку, а отже, ефективною структурою (з точки зору ресурсів, бізнес-планів, торгових контрактів тощо) стає незамінним, модернізуючим фактором у плануванні власних стратегій.

Адаптація до цієї еволюції, а також зміна ментальності менеджерів певною мірою може призвести до більш спонтанного підходу до світових конкурентів і правил глобального ринку. А такий базовий структурний фактор праці стає стратегічно вірусним з точки зору постачання та потужності, а також залежність вартості, як ознаки, продуктивності. Конкуренція між підприємствами відбувається за параметрами якості та ціни продукції, вибір спільної робочої сили, яка становитиме синергетичний фактор у досягненні позитивного результату, стає фундаментальною.

В таблиці 2.2 проаналізовано динаміку трудових ресурсів та ефективність їх використання в ДДС ІОБ НААН.

Таблиця 2.2

Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання в ДДС ІОБ
НААН

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2016 р., +/-
Валова продукція, тис. грн. всього	3518	3518	3468	4162	4319	801
Послуги с/г, тис. грн.	251	251	282	390	209	-42
Середньорічна кількість працівників, чол.	29	29	29	29	29	0
Фонд оплати праці, тис. грн.	1531	1557	1799	1881	1892	361

Правильний підхід до дослідження трудових ресурсів має різні рівні управління: внутрішній, регіональний, національний. Звичайно у всіх є обов'язки щодо рівнів управління, але дії повинні бути узгоджені із загальною мережею прийняття рішень.

Зокрема, на рівні підприємства вимоги залежать від виду культури та виробництва загалом, а також щодо обсягу та наявності механічного обладнання, вимог та графіків ключових ринків тощо. Але, попит на робочу силу стикається з прогресуючим скороченням числа працівників у сільському господарстві та, в більш загальному вигляді, фактична наявність робочої сили зменшується, що призводить до зростаючих труднощів у пошуку місцевих робітників. У деякі особливо напружені періоди дефіцит може стати настільки вираженим, що частково ставить під загрозу якість кінцевого результату виробництва. Контроль витрат на оплату праці став важливим і стратегічним ключем до конкурентоспроможності, і особливо на сільськогосподарському підприємстві, де конкуренція впливає на продукт. Поряд із заходами, запропонованими наразі, також вважається важливим забезпечити кращу кваліфіковану робочу силу з використанням професійних

планів навчання, що відповідають новим вимогам. Подібні дії також часто призводять до позитивних економічних результатів, оскільки сприяють кращій професійній діяльності працівників.

В таблиці 2.3 проаналізовано склад товарної продукції за видами продукції сільського господарства на досліджуваному підприємстві ДДС ІОБ НААН України.

Таблиця 2.3

Склад товарної продукції за видами продукції сільського господарства,
тис. грн.

Вид продукції	2016 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилен. 2016 р. до 2020р. (+, -)
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Пшениця озима	145	7,05	1972	77,39	2350	76,60	2278	42,49	2133
Кукурудза	367	17,85	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-367
Соняшник	102	4,96	110	4,32	139	4,53	2504	46,71	2402
Овочі	15	0,73	7	0,27	9	0,29	8	0,15	-7
Інша продукція рослинництва	45	2,19	93	3,65	136	4,43	245	4,57	200
Продукція рослинництва всього	674	32,78	81	3,18	2634	85,85	5035	93,92	4361
Продукція тваринництва всього	43	2,09	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-43
Послуги в с/г	1339	65,13	366	14,36	434	14,15	326	6,08	-1013
Всього	2056	100	2548	100	3068	100	5361	100	3305

Отже, необхідно проаналізувати елементи, ресурси та потужності сільськогосподарських виробничих підрозділів, що дозволяє визначити та організувати їх таким чином, щоб вони створювали стійкі конкурентні переваги. Кожен підрозділ або підприємство унікальні, оскільки мають різні елементи, ресурси та можливості, тому необхідно запропонувати стратегію, яка дозволить отримати прибуток від сільськогосподарського виробництва і зберегти організаційні можливості, які забезпечують стійкість фінансово-господарської діяльності з часом.

На рис. 2.1 показана структура товарної продукції за видами продукції сільського господарства у 2020 році.

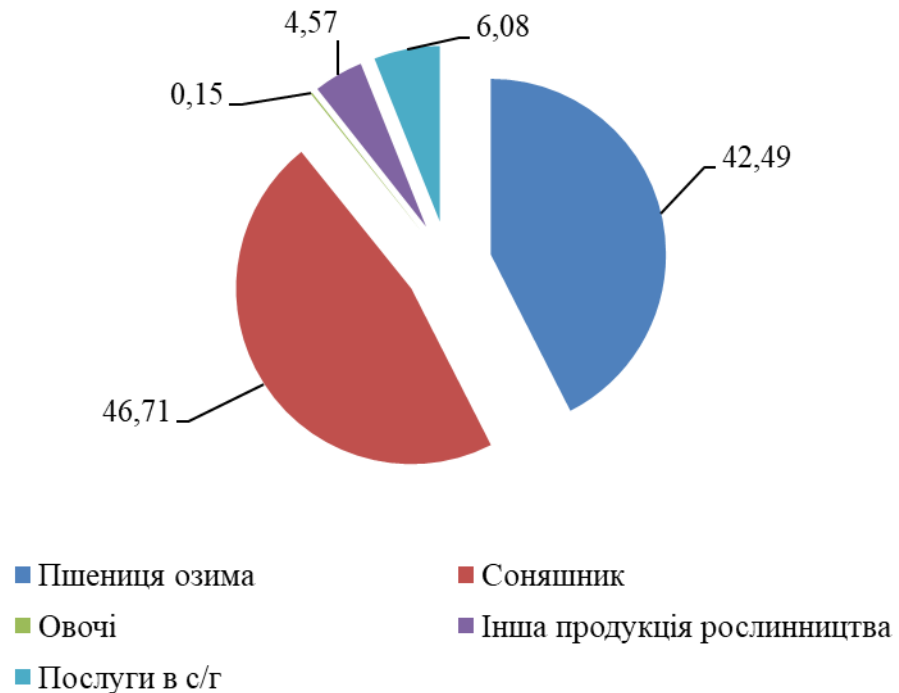

Рис. 2.1 Структура товарної продукції за видами продукції сільського господарства у 2020, %

У відкритих системах співіснують елементи, ресурси та можливості, підтримуючи постійну взаємодію сільськогосподарського підприємства з зовнішнім середовищем, де відбувається господарська діяльність. Існують різні інструменти галузевого аналізу, SWOT-аналіз, аналіз ланцюга створення вартості, порівняльний аналіз, визначення конкурентоспроможності та бачення на основі ресурсів; які сприяють отриманню корисної інформації про результати діяльності бізнесу, використання ресурсів у виробництві одиниці товарів і послуг та їх взаємодія з навколишнім середовищем. Сільськогосподарське підприємство у якого елементи налаштовані на взаємодію з зовнішнім середовищем, мають можливість оптимізації ресурсів, збільшити їх і досягти конкурентних переваг на вищих рівнях, ніж у решти конкурентів, що має вирішальне

значення для підтримання стійкого фінансового стану та створення цінності в несприятливих умовах (рис. 2.2).

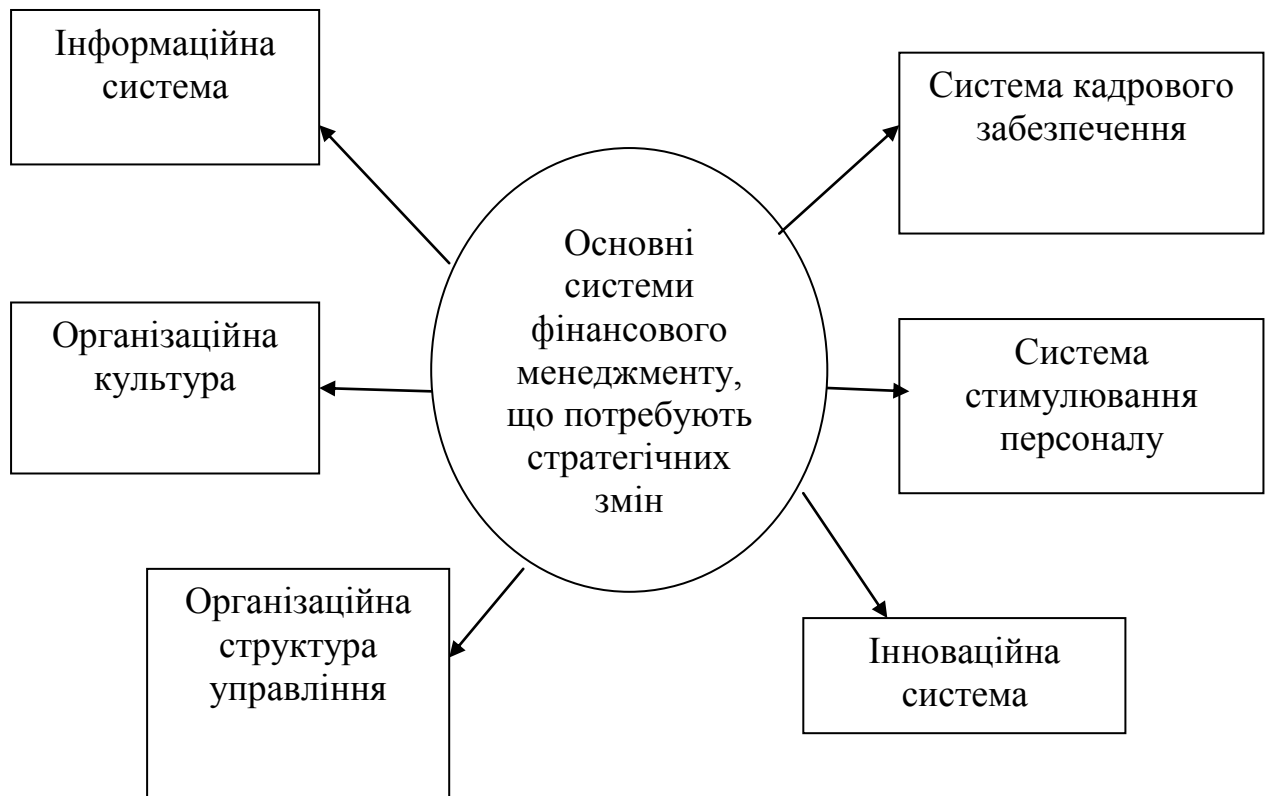

Рис. 2.2 Склад основних систем фінансового менеджменту сільськогосподарського підприємства, що потребують стратегічних змін

З точки зору системності (цілісності), де компоненти, що складають систему, є частиною одиниці більшого функціоналу, можна сказати, що поняття елементів, ресурсів і можливостей зберігають взаємозв'язок в рамках стратегічного управління. Це впливає з теорії систем, що розглядає їх як сукупність пов'язаних компонентів: елементів, одиниць і відносин. Елементи, як істотні компоненти систем, приймають унікальні форми для взаємодії один з одним і з іншими, для досягнення конкретних цілей підприємства. У свою чергу, кожен елемент складає підсистему, яка інтегрує основні системи та надсистеми. Ці взаємодії породжують властивості та характеристики для кожної цілісної системи, що робить можливим артикуляцію цілого, під цілі чи завдання у глобальному чи загальному плані.

В таблиці 2.4 проаналізовано основні показники виробничо-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН України.

Таблиця 2.4

Основні показники виробничо-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2016 р.
Припадає на 100 га с/г угідь, грн.	32433,90	1199168	1148909	1076569	962269	2966
основних фондів						
прямих затрат праці	432,49	439,83	508,19	537,43	540,57	124,9
Вироблено валової продукції в співставних цінах, грн в розрахунку на:						
- 100 га с/г угідь	993785	993785	979661	1189142	1234000	124,1
- 1 грн. основних фондів	30,64	0,83	0,85	1,10	1,28	4,19
- 1 середньорічного робітника	121310,3	121310,34	119586,20	143517	148931	122,77
Рівень рентабельності, %	1,47	1,47	1,42	-0,25	-2,39	-162,7

Ефективність є однією з основних категорій, що використовуються для опису стану, функціонування та можливостей розвитку сільськогосподарського підприємства. Методи вимірювання фінансової ефективності сільськогосподарського підприємства все ще розвиваються. Класичні фінансові коефіцієнти та показники на основі історичних даних широко використовуються. Їх безсумнівними перевагами є: простота конструкції і відносна легкість в інтерпретації, навіть інтуїтивно зрозуміла. З іншого боку, фінансові показники і коефіцієнти мають ряд недоліків. Таким чином, проблема полягає в удосконаленні всіх інструментів вимірювання економічної ефективності і пошук взаємодоповнюючих зв'язків, щоб

підвищувати ефективність, а також надання рекомендацій щодо постійного розвитку сільськогосподарського підприємства.

В таблиці 2.5 проведений аналіз показників майнового стану досліджуваного сільськогосподарського підприємства за 2016-2020 роки.

Таблиця 2.5

Аналіз показників майнового стану ДДС ІОБ НААН України

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р., (Індекс)
Частка оборотних виробничих фондів	0,70	19,78	2,00	9,68	19,91	28,61
Частка основних засобів в активах	55,66	45,16	43,39	44,53	40,00	4,72
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,38	0,382	0,403	0,421	0,45	1,18
Коефіцієнт мобільності активів	0,01	0,31	0,02	0,11	0,25	35,47

Сільськогосподарські підприємства проводять SWOT-аналіз, щоб визначити сильні, слабкі сторони, можливості та загрози бізнесу, щоб не відставати від конкурентів. Регулярний SWOT-аналіз може бути корисним для підтримки конкурентоспроможності та стійкого фінансового стану. SWOT-аналіз – це інструмент, який допомагає керівнику підприємства оцінити сильні, слабкі сторони, можливості і загрози, отримати уявлення про минуле та думати про можливі рішення в майбутньому. Це - кількісна стратегічна матриця планування. Метод SWOT-аналізу полягає в тому, щоб взяти інформацію і розділити її на внутрішні (сильні та слабкі сторони) та зовнішні проблеми (можливості та загрози). Як тільки це буде завершено, SWOT-аналіз визначає, що може допомогти сільськогосподарському підприємству в досягненні його цілей і які перешкоди необхідно подолати

або звести до мінімуму для досягнення бажаних результатів. Однак, завершивши SWOT-аналіз є першим кроком у стратегічному плануванні фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Наочно процес формування SWOT-аналізу показано на рис.2.3.

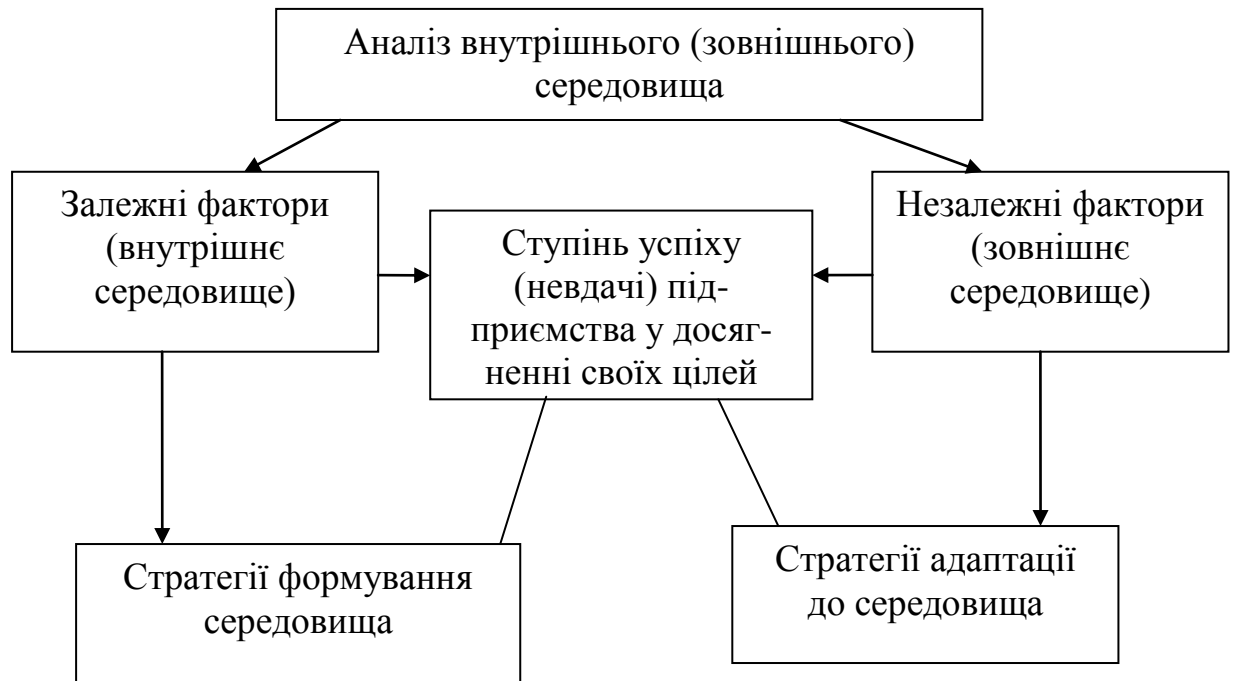

Рис. 2.3. Принципова схема врахування залежних і незалежних факторів фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства

Таким чином, SWOT-аналіз вказує на основу для надання допомоги плановому відділу сільськогосподарського підприємства для визначення стратегій досягнення цілей. Він є технікою, яка використовується для аналізу сильних і слабких сторін, можливостей та загроз бізнесу. За результатами розглянутих стратегій, які відіграють важливу роль у розвитку досліджуваного сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України визначено пункти, які необхідно враховувати при плануванні своєї діяльності. Це, зокрема, розвиток можливостей місцевого ринку та інфраструктури; посадка сільськогосподарських культур з високою економічною цінністю; розвиток державної підтримки; підготовка стратегічних планів розвитку органічного землеробства; врахування якості

посівів; розгляд індексів стійкості господарства; використання сталого управління ресурсами; розробка програм розширення на основі потреб.

2.2 Оцінка та аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН України

Ефективність діяльності та фінансовий стан кожного окремого сільськогосподарського підприємства може впливати на результати реальної економіки та стабільність фінансової системи через його внесок у сукупний попит та його зв'язки з банківською системою та ринками капіталу. Фінансові результати та фінансові рішення підприємства, а також його реакція на фінансовий тиск важлива для стабільності його діяльності. Таким чином, зокрема, надмірна заборгованість може негативно вплинути на інвестиційні витрати або, швидке різке переміщення інвестиційного портфеля. Однак, з позиції визначення ризиків для фінансового стану, слід мати на увазі, що використання сукупних показників для оцінки фінансового стану та його впливу на реальну діяльність може бути недостатньо, і тому може знадобитися більш детальне дослідження.

Отже, ефективність діяльності – це вимірювання того, що було досягнуто сільськогосподарським підприємством, яке показує хороші умови протягом певного періоду часу. Мета вимірювання досягнення полягає в отриманні корисної інформації, пов'язаної з потоком коштів, використанням коштів, ефективністю та продуктивністю. Крім того, інформація також може спонукати керівників прийняти найкраще рішення. Більше, ніж будь-який інший показник фінансового аналізу, прибуток демонструє, наскільки добре працює керівництво стосовно інвестиційних та фінансових рішень. Коефіцієнти прибутковості визначають, наскільки ефективно керівництво підприємства отримує прибуток від продажів, сукупних активів і, що найважливіше, інвестицій.

В таблиці 2.6 проаналізовано показники ефективності діяльності ДДС ІОБ НААН України.

Таблиця 2.6

Показники ефективності діяльності ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2016 р., +/-
Середньорічна вартість основних фондів, грн.	114816	4245056	4067140	3767992	3367944	3253128,0
Середньорічна вартість оборотних фондів, грн.	1436	1859096	187631	818991	1676872	1675436,0
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, грн.	32433,9	5096465,5	1148909,6	4523719,2	951396,6	918962,71
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, грн.	3959,1	146381,2	140246,2	129930,7	116136,0	112176,83
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	3064,03	82,87	85,27	110,46	128,24	2935,79
Фондомісткість 100 грн. валової продукції, грн.	3,26	120,67	117,28	90,53	77,98	74,72
Вартість оборотних фондів в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, грн.	11763	15229882	1537090	6785925	13894082	13882318,4

Таким чином, будь-який суб'єкт, чиї економічні інтереси пов'язані з довгостроковою діяльністю підприємства, буде цікавитися коефіцієнтами прибутковості. Для цього дослідження ROA, ROE та ROS використовуються як залежні змінні, тоді як валовий прибуток, відношення витрат до доходу та рентабельність витрат вибираються як пояснювальні змінні, щоб виявити зв'язок між фінансовою ефективністю і прибутковістю.

Структура капіталу також є важливим фактором, який визначає ефективність діяльності підприємства. Повинна бути відповідна структура капіталу, яка також генерує максимальний прибуток для

сільськогосподарського підприємства. На рис. 2.4 показано складові фінансової політики сільськогосподарського підприємства.

Рис. 2.4 Складові фінансової політики сільськогосподарського підприємства

Щодо ролі фінансової інформації існує більш-менш загальний консенсус, що це важливо для безперервності та виживання сільськогосподарського підприємства. Ефективна фінансова політика є важливим інструментом управління і засобом підтримки чи допомоги у процесі прийняття рішень.

У виконанні своєї місії фінансова інформація відіграє або, як очікується, відіграє важливу роль в підтримці процесу прийняття рішень. Використання інформації, причому особливо своєчасної та якісної фінансової інформації, має бути прийнято як імператив, оскільки фінансова інформація є дуже важливим диференціатором. Крім того, в межах різних елементів, які утворюють основний набір фінансових звітів, було виявлено,

що керівництво визнає велике значення для балансу, звіту про прибутки та збитки стосовно розкриття та помірної важливості фінансової інформації, що міститься у звіті про зміни власного капіталу та звіту про рух грошових коштів

У таблиці 2.7 проведено горизонтальний аналіз активу балансу ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 рр.

Таблиця 2.7

Горизонтальний аналіз активу балансу ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 рр., грн.

Показники	Абсолютна величина, грн.					Зміна 2020 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютна (+/-, тис. грн)	відносна (+/-, %)
1. Нефінансові активи Нематеріальні активи	5588	1343235	1351440	1351440	1301440	1295852	23289,91
Основні засоби	114816	4245056	4067140	3767992	3367944	3253128	2933,34
Запаси	84442	453383	412095	439539	407379	322937	482,44
Виробництво	0	0	3354257	2062856	1667190	1667190	0
Усього за розділом I	204846	7540262	9184932	7641182	6743953	6539107	3292,21
2. Фінансові активи Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0	6661	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	0	1819685	88790	91500	1095009	1095009	0
Гроші та їх еквіваленти	1436	32750	98841	727491	581863	580427	40519,71
Усього за розділом II	1436	1859096	187631	818991	1676872	1675436	116773,82
Активи	206282	9399358	9372563	8460818	8420825	8214543	4082,19

Для ефективного та успішного ведення сільськогосподарського виробництва важливе значення має фінансова, а також нефінансова

інформація, яка є обов'язковою на підприємстві. Але використання та оцінка такої інформації є основним аспектом, який головним чином керує особами, які приймають адекватні рішення для підприємства. Інформація про фінансовий стан формує важливу невід'ємну частину для прийняття життєво важливих рішень повсякденної діяльності підприємства. Відповідно така інформація важлива не лише для керівництва, а й для зацікавлених сторін, включаючи клієнтів і власників.

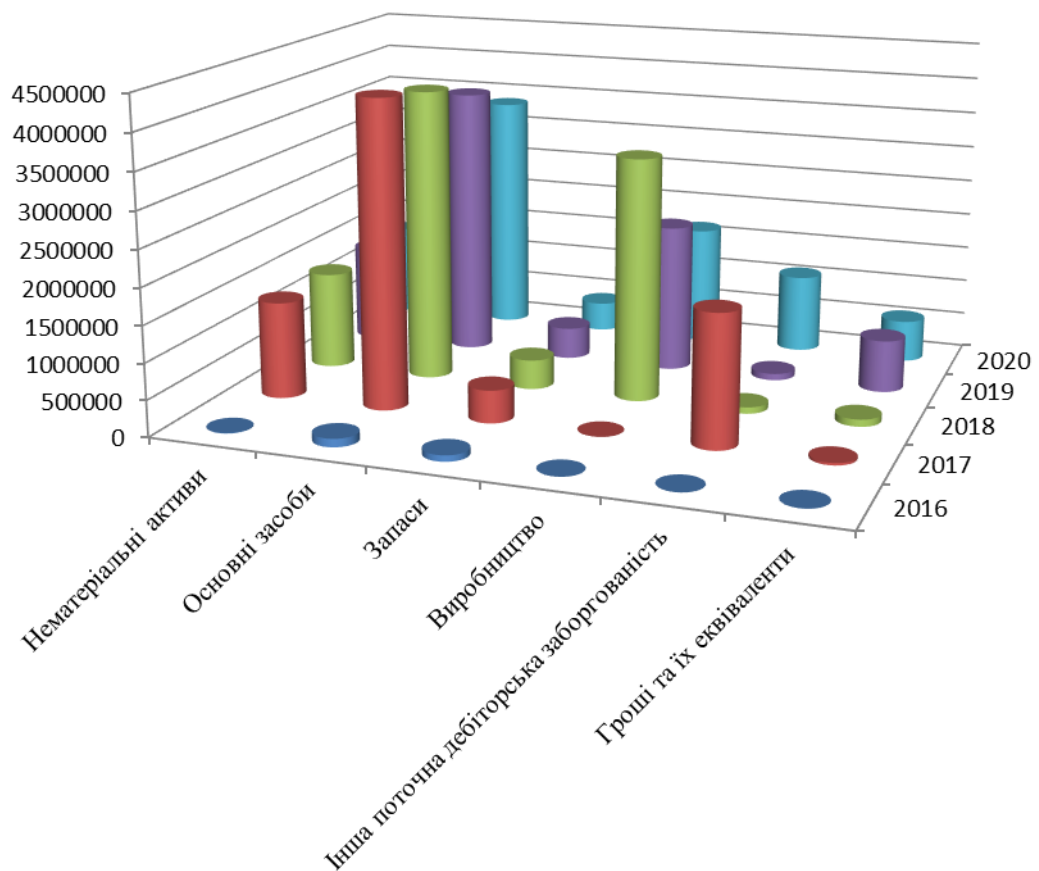

Рис. 2.5 Динаміка основних складових активу балансу сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 рр., грн.

Фінансова інформація у економічних одиницях відображає потреби та очікування різних груп користувачів фінансової звітності, щоб приймати обґрунтовані економічні рішення.

Фінансовий аналіз – це процес виявлення фінансових сильних сторін і слабких сторін підприємства шляхом правильного встановлення відносин між різними статтями балансу та звіту про прибутки та збитки. Фінансовий аналіз може здійснюватися керівництвом підприємства або сторонами за межами підприємства, а саме власники, торгові кредитори, кредитори, інвестори, профспілки, аналітики та інші. Характер аналізу буде відрізнятися залежно від мети аналітика. Техніка, яку часто використовує аналітик, не обов'язково служить меті інших аналітиків через різницю в інтересах аналітиків.

У таблиця 2.8 проведено горизонтальний аналіз пасиву балансу ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 роки.

Таблиця 2.8

Горизонтальний аналіз пасиву балансу ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 рр., грн.

Показники	Абсолютна величина, тис. грн.					Зміна 2020 р. до 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютна (+/-, тис. грн)	відносна (+/-, %)
1. Власний капітал та фінансовий результат Власний капітал	120404	6427239	6466831	9662315	9697468	9577064	8054,10
Фінансовий результат	8278	39592	66091	-3595613	-3670759	-3679037	-44343,55
Усього за розділом I	128682	6466831	6532922	6066702	6026709	5898027	4683,41
2. Зобов'язання							
Поточні зобов'язання за товари, роботи, послуги	77600	75200	72600	69000	69000	-8600	88,92
Інші поточні зобов'язання	0	2857327	2767041	2325116	2325116	2325116	0
Разом зобов'язання	77600	2932527	2839641	2394116	2394116	2316516	3085,20
Пасив	206282	9399358	9372563	8460818	8420825	8214543	4082,19

Фінансовий аналіз корисний і важливий для різних користувачів у наступному. Для фінансового менеджера фінансовий аналіз зосереджується на фактах і відносинах, пов'язаних з ефективністю управління, фінансовими сильними та слабкими сторонами та кредитоспроможністю підприємства. Фінансовий менеджер повинен бути добре оснащений різними інструментами аналізу для прийняття раціональних рішень для підприємства.

У таблиці 2.9 проаналізовано фінансові результати сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 роки.

Таблиця 2.9

Аналіз фінансових результатів сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН за 2016-2020 рр., тис. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р.
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	3838694	3838694	4772583	7155264	6593763	171,77
Витрати на виготовлення продукції (надання послуг)	2132464	2132464	4645040	6497172	6094662	285,80
Валовий прибуток	1706230	1706230	127543	658092	499101	29,25
Інші операційні доходи	24299	24299	38324	43073	40231	165,57
Витрати з продажу активів	1081527	1081527	0	0	0	0,00
Інші витрати	5568	5568	99776	0	0	0,00
Чистий фінансовий результат	31314	31314	66091	-16540	-145628	-465,06

Інструменти для аналізу фінансових результатів допомагають у вивченні даних фінансово-господарської діяльності з метою визначення безперервності операційної політики, інвестиційної вартості бізнесу, кредитні рейтинги та перевірка ефективності операцій. Техніки не менш

важливі у сфері фінансового контролю, що дозволяє фінансовому менеджеру здійснювати постійні огляди фактичних фінансових операцій підприємства для аналізу причин серйозних відхилень, які можуть допомогти у виправленні.

Рис. 2.6 Динаміка величини доходів і витрат на виготовлення продукції (надання послуг) ДДС ІОБ НААН, грн.

Найбільш часто використовувані методи фінансового аналізу:

1. Порівняльні твердження: це твердження, що показують прибутковість і фінансове становище підприємства за різні періоди часу в порівняльній формі, щоб дати уявлення про положення двох або більше періодів. Зазвичай це стосується двох важливих фінансових звітів, а саме: балансу і звіту про прибутки та збитки. Порівняльні цифри вказують на тенденцію та напрямок фінансового положення та результати діяльності. Цей аналіз також відомий як горизонтальний аналіз.

2. Твердження, які вказують на взаємозв'язок різних статей фінансової звітності із загальною статтею, виражаючи кожен елемент у відсотках від цього загального елемента. Розрахований таким чином відсоток можна легко порівняти з результатами відповідних відсотків попереднього року або деяких інших підприємств, як числа приведені до загальної бази. Такі

відсутність належного фінансування, відсутність виробничих інвестицій, неадекватна система маркетингу, інституційні фактори, технологічні фактори.

Збільшення загального виробництва та продуктивності не є проблемою, скоріше це обов'язковий і першочерговий пріоритет у фінансовій політиці сільськогосподарського підприємства. Виробництво і продуктивність можна в основному підвищити двома способами. Перший метод полягає в більшому використанні ресурсів та вдосконалення технології з урахуванням певного рівня введення. Інший варіант покращення продуктивності полягає в підвищенні ефективності виробництва за умови фіксованого рівня витрат і технологій. Вимірювання ефективності залишається сферою важливих досліджень, особливо для сільськогосподарського підприємства, де ресурси обмежені та можливості для розвитку шляхом застосування кращих технологій зменшуються.

2.3 Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа підвищення його конкурентоспроможності

На основі правдивого і справедливого погляду на поточний фінансовий стан підприємства, керівництво може приймати правильні управлінські рішення. Правильний аналіз фінансового стану допомагає визначити, чи управлінські рішення, прийняті в минулому, були правильними і чи поточні управлінські рішення є достатньо обґрунтованими, чи є можливість прийняття управлінських рішень у майбутньому, які були б логічними та аргументованими. Аналіз фінансового стану підприємства дозволяє прогнозувати можливі проблеми, щоб розкрити резерви розвитку менеджменту підприємства. Дуже часто розкриваються її матеріальні, трудові та фінансові резерви. Аналіз фінансового стану підприємства часто визначає тенденцію, де і в яких виробничих та обслуговуючих галузях

необхідно шукати додаткові можливості для покращення діяльності підприємства та шляхів досягнення його цілей на ринку. Чим швидше такі можливості розкриваються, тим більша можливість досягти кращих результатів діяльності.

В таблиці 2.10 проаналізовано показники платоспроможності і фінансової стабільності досліджуваного сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України.

Таблиця 2.10

Показники ліквідності ДДС ІОБ НААН України

№ п/п	Показники	Нормативне значення	2016 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення 2020 року до 2016 року, +/-
1.	Коефіцієнт покриття	> 1	1,11	1,39	1,57	0,46
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	0,02	1,20	1,40	1,38
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0 Збільшення	0,02	0,30	0,24	0,22
4.	Чистий оборотний капітал (грн.)	> 0 Збільшення	8278,00	927270,00	1357325,00	1349047,00

Управління ліквідністю є основним засобом, за допомогою якого справляються менеджери сільськогосподарського підприємства з коливаннями грошових потоків, які виникають через невизначені ціни на товари, врожайність і витрати виробництва. Покладання фінансових менеджерів на кредит як на джерело ліквідності залишає їх фінансовий контроль за рішеннями кредиторів. Результативні кредитні ризики викликані невизначеністю щодо реагування кредиторів на зміни умов у сільському господарстві та на фінансових ринках, які впливають на їхнє рішення щодо кредитування.

Таким чином, кредитний ризик є додатковим елементом ризикового портфеля сільськогосподарського підприємства, який збільшується з його фінансовим важелем, але якого не було враховано в попередніх аналізах. Це необхідно враховувати, оскільки управління кредитами є складовою загального управління сільськогосподарським підприємством.

На рис. 2.8 графічно подана динаміка показників ліквідності ДДС ІОБ НААН України.

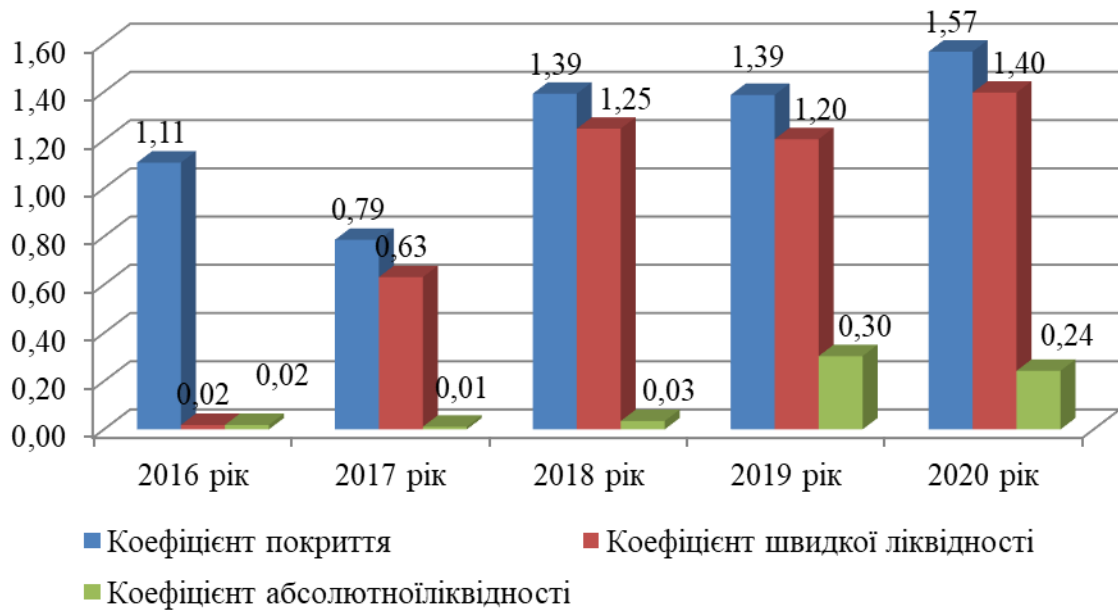

Рис. 2.8 Динаміка показників ліквідності ДДС ІОБ НААН України

Ефективне управління ліквідністю – крім забезпечення виживання – допомагає сільськогосподарському підприємству досягти вищої рентабельності за рахунок зменшення потреб у вхідних ресурсах. Крім того, це дає стратегічні переваги в економічно складні періоди часу. Як довгострокові, так і короткострокові кредитори турбуються про розмір кредитного плеча підприємства, оскільки цей показник вказує на ризики, пов'язані з обслуговуванням боргу, тобто погашення відсотків і основного боргу. Підприємство, яке значною мірою фінансується за рахунок боргів, дає кредиторам менше захисту у разі банкрутства.

Коефіцієнти ліквідності показують зв'язок поточних активів підприємства з його поточними зобов'язаннями, отже його спроможність

погасити заборгованість із терміном погашення. Два часто використовувані коефіцієнти: поточний коефіцієнт ліквідності і коефіцієнт швидкої ліквідності.

У таблиці 2.11 проаналізовано показники платоспроможності та фінансової стійкості ДДС ІОБ НААН України.

Таблиця 2.11

Показники платоспроможності та фінансової стійкості ДДС ІОБ НААН
України

№ п/п	Показники	Нормативне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. до 2016 р., %
1.	Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,58	0,81	0,69	1,14	1,15	197,30
2.	Коефіцієнт фінансування	< 1 зменшення	0,64	0,46	0,44	0,25	0,25	38,31
3.	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними активами	> 0,5	0,10	-1,38	2,70	2,11	3,33	3398,74
4.	Коефіцієнт маневреності	> 0 збільшення	0,07	-0,10	0,17	0,10	0,14	203,58

Ризик платоспроможності і ліквідності відноситься до зв'язку між вартістю активів і стохастичний попитом підприємства на готівку. Надання високої прибутковості при високому попиті на готівку є перевагою ліквідності. Той, хто дає низький прибуток, коли попит на готівку високий, є неприйнятним до ліквідності, і той, прибуток якого не залежить від попиту на готівку, є нейтральним щодо ліквідності.

Ліквідації оборотних активів, як запаси або товари у виробництві є частиною звичайних операцій сільськогосподарського підприємства і, як правило, мало впливають на вартість підприємства. На відміну від ліквідації фіксованих активів, таких як машини, племінна худоба та нерухомість, виснажують капітальну базу підприємства та зменшують його спроможність приносити дохід. Такі активи стають неліквідними, оскільки вартість

підприємства падає більше, ніж їх продажна вартість, навіть якщо деякі з них можуть мати відносно високу товарність, низькі транзакційні витрати або низький ризик ліквідності.

На рис. 2.9 графічно представлена динаміка показників фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України.

Рис. 2.9 Динаміка показників фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України

Утримання кредитних резервів як джерела ліквідності забезпечує засіб створення грошових коштів, що дозволяє уникнути витрат, пов'язаних з ліквідацією активів, щоб задовольнити потребу в готівці, а потім знову придбати активи в разі, якщо несприятливі умови та наслідки пройшли. Однак витрати на утримання необхідно враховувати позики з кредитних резервів. Запозичення зменшує прибуток від інвестиційних можливостей, які в подальшому упущені, фінансовий леверидж, відсотки сплачуються при виникненні позик і залишки депозитів, комісія за позику або інші непроцентні платежі іноді виникають для компенсації кредиторам для

створення кредитних ліній. Крім того, фінансовий ризик повинен враховуватися при використанні кредиту в позиках і існує невизначеність щодо майбутньої доступності кредиту.

Рис 2.10 Форми фінансового оздоровлення сільськогосподарського підприємства

Ідентифікація факторів, що впливають на доступність кредиту, і розробка процедур для оцінки кредитного ризику ускладнюються через складність кредитних детермінант. Деякі кредитні детермінанти походять із фінансові ринків. Макроумови, пов'язані з монетарною та фіскальною політикою, структурні характеристики фінансових ринків та сукупність економічних показників можуть вплинути на вартість та доступність кредитних коштів; так само можуть бути мікроумови, які характеризують окремих фінансових посередників.

Висновки до розділу 2

1. Управління ризиками, з якими стикається підприємство у своїй спробі для досягнення своїх цілей спрямоване на збереження стабільного фінансового стану. Ці ризики часто становлять собою загрози для сільськогосподарського підприємства, зокрема, ризик важких збитків або навіть банкрутство. Сільськогосподарське підприємство стикається з різними видами ризиків. Вони включають ризики, пов'язані з бізнес-середовищем, законами та нормативними актами, операційною ефективністю, репутацією підприємства та фінансові ризики. Фінансові ризики стосуються фінансово-господарської діяльності підприємства – це ризик фінансових втрат (а в деяких випадках, фінансових прибутків) – і мають багато різних форм. Вони включають валютні ризики, ризики процентної ставки, кредитні ризики, ризики ліквідності, ризики грошових потоків.

2. На основі аналізу важливості покращення фінансового становища досліджуваного сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України, можна стверджувати, що криза підприємства – це важка фінансова ситуація, положення, що загрожує існуванню компанії та вимогливі до особливої діяльності з метою відновлення та відновлення стану рівноваги. Навряд чи тимчасовий спад економічної активності наступних циклів розвитку і обертається з підйомом в фази кризи, викликає значні збої в діяльності підприємства, що може навіть повністю змінити компанію щодо її майнових, управлінських, кадрових та технічних можливостей.

3. Важливість ліквідності в загальній фінансовій картині діяльності сільськогосподарського підприємства залежить від кількох основних факторів. По-перше, якщо операція невелика з низьким запасом і функціонує переважно на грошовій основі, грошовий потік може бути регулярним і частим. У цьому випадку ліквідність є менш впливовим показником фінансового стану, оскільки наявність готівки є більш стабільною протягом року, а гроші не прив'язані до дебіторської заборгованості чи запасів. У

більш масштабній операції з більшою кількістю запасів ліквідність набуває більшого значення як показник стійкого фінансового стану. Іншим фактором, який може мати значний вплив на ліквідність, є стадія, на якій знаходиться операція в загальному життєвому циклі. Сформована, зріла компанія матиме менші вимоги до капіталу в порівнянні з новим, зростаючим бізнесом через необхідні інвестиції в будівлі, машини та обладнання в міру зростання підприємства. Незалежно від розміру чи обсягу виробництва, зниження ринкових цін – це час, коли ліквідність набуває більшого значення. Зокрема, низькі ціни на врожай справляють більший тиск на грошовий потік, ніж коли ціни високі.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Пошук резервів збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства

Сільськогосподарське виробництво - ризиковане. Сільськогосподарське підприємство функціонує з ризиком і управлінці приймають рішення щодня, які впливають на їх фінансово-господарську діяльність. Багато факторів, які впливають на рішення, які приймають управлінці не можна передбачити зі 100-відсотковою точністю: змінюються погодні умови; ціни на час збору врожаю могли спадати; наймана робоча сила може бути недоступною в час пік; машини та обладнання можуть вийти з ладу, коли більшість необхідна; тяглові тварини можуть загинути; і урядова політика може змінитися за одну ніч. Всі ці зміни є варіантами ризиків, з якими стикаються сільськогосподарські підприємства при управлінні сільськогосподарським виробництвом. Усі ці ризики впливають на рентабельність підприємства.

Хоча сільськогосподарські підприємства завжди стикалися з ризиком, сільське господарство стикалося з ризиком роками, а в результаті лібералізації ринку і глобалізації, стає все більш ризикованим. Вищі прибутки зазвичай пов'язані з підвищеними ризиками. Цими ризикованими, але потенційно прибутковими ситуаціями потрібно керувати якомога обережніше. Ефективне управління ризиками передбачає передбачення потенційних проблем і планування зменшення їх згубного впливу. Просто реагування на несприятливі події після того, як вони відбуваються, не є хорошим управлінням ризиком.

Найпоширенішими джерелами ризику в сільському господарстві можуть бути ризики, розділені на п'ять напрямків: виробництво, маркетинг, фінанси, інституційний напрям, людські ресурси.

Продуктивність рослинництва та тваринництва залежить від біологічних процесів, на які впливає погода, а також шкідники і хвороби. Низька кількість опадів або посуха може призвести до низької врожайності. Град або сильні дощі можуть пошкодити або навіть знищити посіви. Також можливі спалахи шкідників або хвороб спричиняють великі втрати врожаю сільськогосподарських культур і худоби. Ресурси, які витрачають, щоб орати, садити та удобрювати посіви або доглядати за худобою не можна відновити. В цьому є ризик. Сільськогосподарські товаровиробники виробляють без повної впевненості, що саме станеться з їх виробництвом.

Іншим джерелом виробничого ризику є обладнання. Трактор може вийти з ладу під час виробничого сезону, що призводить до неможливості вчасного збору врожаю, що впливатиме на врожайність. Аналогічно, якщо сільськогосподарське підприємство використовує спільне або орендоване обладнання, чи буде воно доступне, коли потрібно? Якщо виробник використовує нову технологію, чи буде вона виконуватися як очікувалося? Чи зменшить це насправді витрати та чи підвищить врожайність? Виробник ніколи не може бути повністю певний.

Маркетинговий ризик – ціни та витрати, зміни цін не залежать від будь-якого керівника сільськогосподарського підприємства. На ціну сільськогосподарської продукції впливає пропозиція продукту, попит на продукт і вартість виробництва. На пропозицію продукту впливає комбінація виробничих рішень, які приймаються виробником і від погоди та інших факторів, що впливають на врожайність. На попит на продукт впливає переваги споживачів, рівень доходів споживачів, сила загальної економіки, а також пропозиції та ціни конкуруючої продукції.

Собівартість виробництва одиниці продукту впливає як на вхідні витрати, так і на врожайність. Хоча вхідні витрати, як правило, менш змінні, ніж ціни на виробництво в поєднанні з прибутковістю, коливання собівартості продукції стає серйозним джерелом ризику. Іноді рух цін має сезонний характер або циклічні тенденції, які можна передбачити. В умовах

малої кількості опадів виробництво сільськогосподарських культур часто знижується і, як наслідок, зростають ціни.

Фінансовий ризик виникає, коли гроші позичаються для фінансування господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Цей ризик може бути викликаний невизначеністю про майбутні процентні ставки, бажання кредитора та здатність продовжувати надавати кошти, коли це необхідно, та здатність сільськогосподарського підприємства отримувати дохід, необхідний для погашення кредиту. Дрібні сільськогосподарські підприємства, які позичають гроші за високих процентних ставок можуть мати особливі труднощі при погашенні боргів. Ціни нижчі, ніж очікувалося, разом узяті з низькою прибутковістю, можуть ускладнити погашення боргу та навіть призвести до продажу або банкрутства сільськогосподарського підприємства.

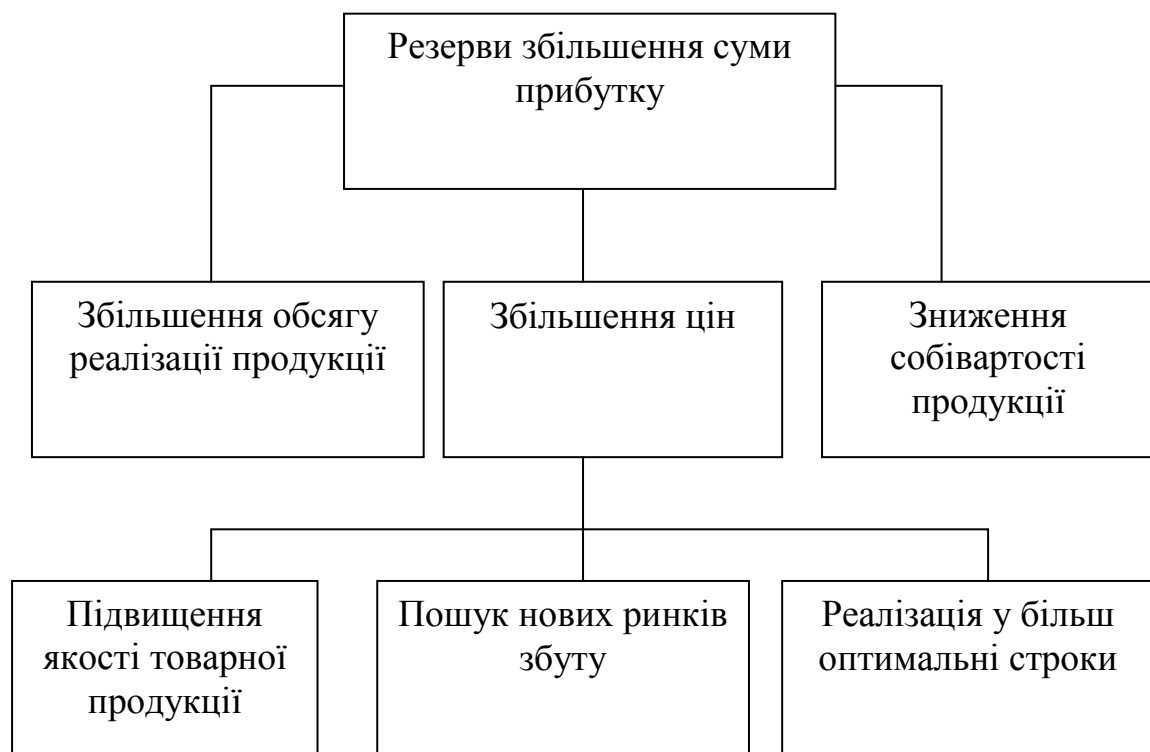

Рис. 3.1 Блок-схема джерел резервів збільшення прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції

Прийняття рішень є основним видом діяльності менеджменту. На

початку врожаю керівники повинні приймати рішення про те, які культури садити, і які норми висіву, і рівень добрив для використання. Отримана врожайність і ціни не буде відомо напевно протягом кількох місяців, або навіть кілька років у разі багаторічних культур і худоби. Лише в кількох випадках керівники впевнені в результатах їхніх рішень. Зазвичай це відбувається, коли рішення легке, і є лише один результат.

Зокрема, якщо сільськогосподарське підприємство вирішує взяти короткострокові позики, вони знають, що станеться; банки стягнуть з них плату і відсотки за певною ставкою. У цьому випадку керівники знають саме наслідки їхніх рішень. Однак у більшості ситуацій результат рішення неможливо передбачити, оскільки існує більше, ніж єдиний можливий результат. Керівники часто вважають, що їх рішення виявляються менш ідеальними через зміни, які відбуваються між моментом прийняття рішення, і час, на який настає результат цього рішення. Для прийняття ефективних рішень, керівник підприємства повинен мати всю необхідну інформацію щодо ціни на вхідні ресурси, ціни на виробництво та врожайність, а також інші технічні дані

Експертиза рентабельності стійкого сільськогосподарського виробництва є складною і ставить перед собою важливі проблеми. Зокрема, стійке сільськогосподарське підприємство залежить від конкретного місця, можуть вплинути відмінності в кліматі та типах ґрунтів, вартість впровадження та результати практики в специфічних системах сталого сільського господарства. Так, дослідження може виявити, що сівозміна може бути економічно ефективною для боротьби з бур'янами для певних культур у певних кліматичних умовах, а для посівів інших агрокліматичних регіонів гербіциди можуть бути більш ефективною альтернативою.

Оцінюючи лише один аспект системи, такий як економічна прибутковість, може не дати повної оцінки переваг сталої сільськогосподарської практики. Наголос на систему, а не на частину дозволяє більш ґрунтовний погляд на наслідки практики землеробства щодо

людських спільнот та навколишнього середовища.

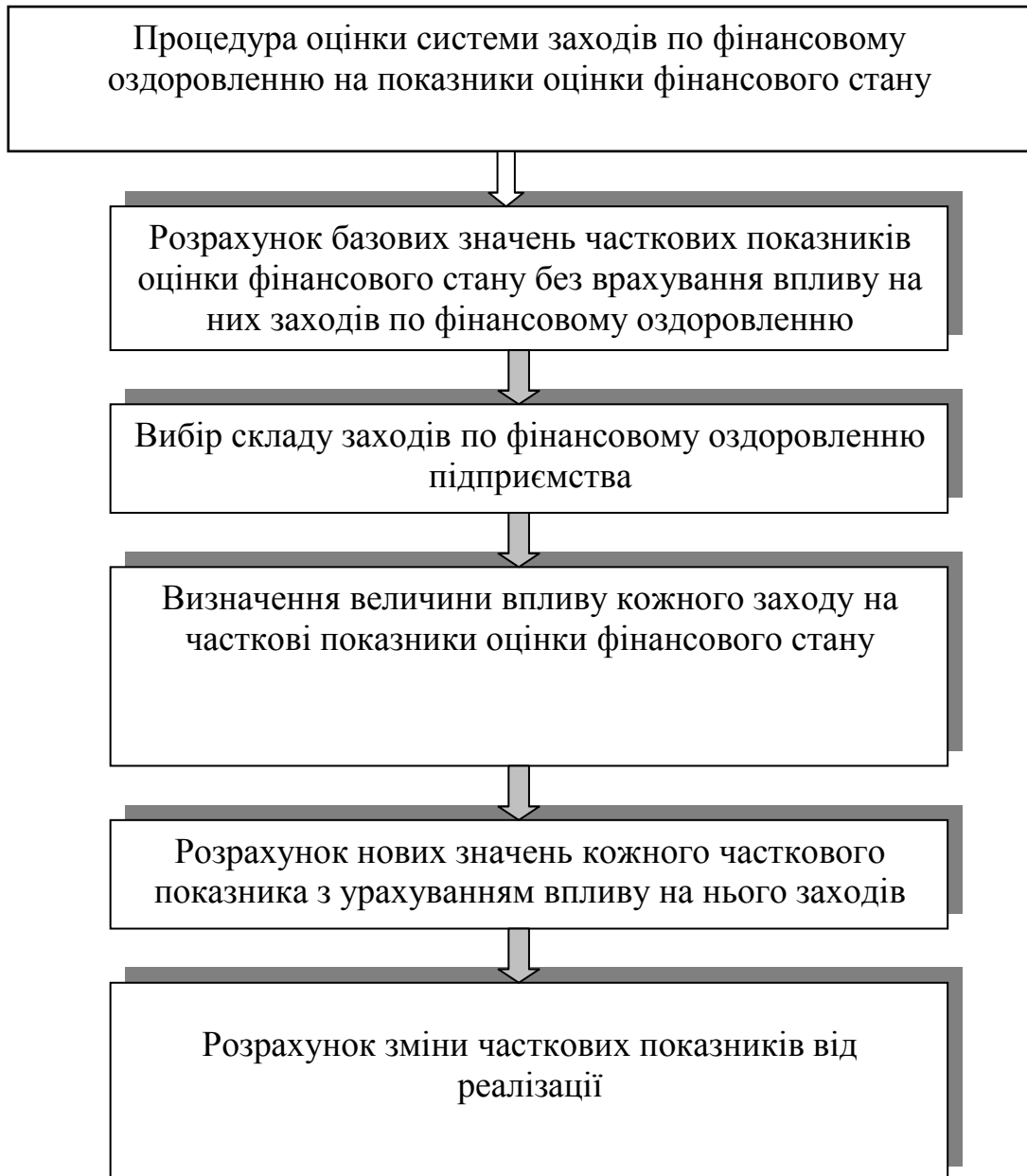

Рис. 3.2 Процедура оцінки впливу системи заходів по фінансовому оздоровленню на показники фінансового стану сільськогосподарського підприємства

З метою ліквідації кризи фінансовий стан сільськогосподарського підприємства повинен бути оцінений, а в разі нестабільної ситуації налаштувати та вжити необхідні заходів для відновлення підприємства. Один з ключових елементів системи – це реструктуризація підприємства. Традиційне завдання реструктуризації: максимізація ринкової вартості

підприємства. Реальна мета реструктуризації досягає додатковий ефект (ефект синергії). Шляхом визначення ринкової вартості підприємства з метою визначення мінімальної рентабельності або ціни власного капіталу, яку вимагають власники, рекомендується використовувати модель комплексної оцінки фінансового стану.

3.2 Моделювання можливості банкрутства сільськогосподарського підприємства

Вибрані коефіцієнти фінансового аналізу досліджуваного сільськогосподарського підприємства на основі фінансової звітності ДДС ІОБ НААН України за 2016-2020 роки, було визначено кількісно. Необхідно підкреслити, що з точки зору періоду є значно обмеженим вибором, що визначається наявністю вихідних даних, тобто фінансовою звітністю. Таким чином, неможливо охопити довгострокову тенденцію на надійній основі, однак, є велика база фінансових коефіцієнтів, тобто відповідає вимогам передумови для визначення обширних статистичних даних. 2016 рік був обраний в якості відправної точки для кількісної оцінки показників фінансових коефіцієнтів. Тому не можна включити попередні роки в модель, оскільки це призведе до спотворення результатів. Амбіція полягає в подальшому розширенні фінансової діяльності на наступні роки, а також для забезпечення більш складного та надійного огляду сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України.

Стан підприємства та прогноз можливості його банкрутства може бути, крім фінансових показників, також відображено іншими показниками кількісного характеру. У такому випадку зусилля спрямовані на вибране фінансове забезпечення, індикатори аналізу, які часто використовуються в моделях прогнозування банкрутства. Три співвідношення фінансових показників класифіковані як показники неуспішності, їх значення є

визначальними для віднесення підприємства до категорії успішного чи збиткового.

Якщо показники неможливо визначити кількісно або значення показника було неправильним, показник було виключено з основної бази даних. Після перевірки умов неуспішності підприємство може бути віднесено до процвітаючої або неуспішної категорії. З огляду на це деякі кількісні коефіцієнти мають екстремальні значення. Поріг екстремальних значень показників встановлювався виходячи з частоти їх виникнення. Зокрема, для показника R1 - чиста рентабельність активів враховувалося значення -10 як порогове значення. Отже, база даних містить показники, для яких значення R1 знаходиться в інтервалі (-10; 0). Нижнє граничне значення інтервалу (-10) було встановлено теоретично шляхом ручного пошуку. Мета усунення екстремальних значень R1 представлена в малих числах. Зі значення R1 = -10, в різниці сусідніх значень у разі зростання бази даних підприємства за R1 збільшується рівномірно. Нижнє граничне значення інтервалу R1 = 0 безпосередньо встановлюється умовою про неуспішність підприємства (прибуток після оподаткування є від'ємним значенням).

Для показника L3 - загальна ліквідність - є обмежений інтервал значень (0; 1). Верхнє граничне значення інтервалу індикатора L3 визначається як визначена умова неуспішності: загальна ліквідність $L3 < 1$. Якщо $L3 \geq 1$, підприємство вже класифікується як успішне. Використовуючи індикатор Z4 – показник фінансової незалежності, був встановлений інтервал прийнятності в межах діапазону значень (-0,9; 0,04). Нижня межа інтервалу була визначена аналогічно індикатору R1.

Цей вибір має забезпечити, щоб екстремальні значення показника не спотворювалися пізніше кількісно описові статистичні характеристики підприємства. Розмір підприємства, його торгова спрямованість, географічне охоплення або предмет діяльності не було враховано при створенні бази даних. Зразок дослідженої фінансової звітності є достатнім, щоб узагальнити отримані результати. Ці бази даних були використані для кількісної оцінки

обраних описових статистичних характеристик, на яких зосереджене моделювання.

Підприємство перебуває в кризі, якщо воно перебуває в рецесії або ризику рецесії. Щодо банкрутства та реструктуризації зі змінами, підприємство перебуває в рецесії, якщо воно має заборгованість (підприємство, яке зобов'язане вести бухгалтерський облік відповідно до закону, має більше одного кредитора і вартість його зобов'язань перевищує вартість його активів, тобто має від'ємний власний капітал) або є неплатоспроможним (підприємство, яке не може сплатити принаймні два 30 днів прострочення фінансові зобов'язання перед кількома кредиторами).

З фінансової звітності підприємства неможливо визначити, чи є неплатоспроможність, підприємство зобов'язане виконувати принаймні два фінансові зобов'язання після 30-денного строку погашення, при цьому більше одного кредитора. Цей критерій замінено на індикатор L3 і встановлення граничного значення на рівні $L3 < 1$. 13 коефіцієнтів фінансового аналізу (рентабельність, ділова активність, ліквідність, заборгованість і структура капіталу) кількісно визначено у досліджуваного сільськогосподарського підприємства:

R1 - рентабельність активів (чиста)

R2 - рентабельність загального капіталу (брутто - до вирахування відсотків і податків)

R3 - рентабельність прибутків (чиста)

A1 - показник залучення активів (у сукупних доходах)

A2 - показник залучення оборотних активів (у сукупних доходах і за вирахуванням нарахувань активів)

L1 - миттєва ліквідність; L2 - поточна ліквідність; L3 - загальна ліквідність

L4 - відносний показник чистого оборотного капіталу

Z1 - показник покриття активів

Z2 - показник коефіцієнта загальної заборгованості

Z3 - показник загального боргу; Z4 - показник фінансової незалежності.

Показники та співвідношення для аналізу

Мітка індикатора	Процедура розрахунку (вхідні змінні)	Інтерпретація
R1	після (прибуток оподаткування) ÷ (зобов'язання)	скільки грн. прибутку (чистого прибутку) припадає на 1 грн. в капіталі
R2	(прибуток до оподаткування + процентні витрати) ÷ зобов'язання)	скільки грн.. прибутку до нарахування податків та відсотків за 1 грн. в капіталі
R3	після (прибуток оподаткування) ÷ (дохід)	скільки грн. прибутку (чистого прибутку) припадає на 1 грн. доходів підприємства, отриманих від економічної і фінансової діяльності
L1	(короткострокові фінансові активи + фінансові рахунки) ÷ (короткостроковий капітал)	підкреслює безпосередню здатність підприємства врегулювати всі поточні зобов'язання через миттєву ліквідність і еквіваленти без необхідності монетизувати інші елементи оборотних активів або довгострокових активів
L2	(оборотні фінансові активи + фінансові рахунки + короткострокова дебіторська заборгованість) ÷ (короткостроковий залучений капітал)	підкреслює безпосередню здатність підприємства врегулювати всі поточні зобов'язання через миттєву ліквідність і еквіваленти та монетизація короткострокової дебіторської заборгованості, без необхідності монетизувати рекламні ресурси чи інші предмети довгострокових активів
L3	(короткострокові активи) ÷ (короткостроковий залучений капітал)	підкреслює безпосередню здатність підприємства врегулювати всі поточні зобов'язання через миттєву ліквідність і еквіваленти та монетизація короткострокової дебіторської заборгованості та інвентаризація
L4	(чистий оборотний капітал) ÷ (активи)	виражає ступінь чистого оборотного капіталу, який бере участь у покритті активів
Z1	(Прибуток за попередні роки) ÷ (активи)	показує, яка частка загального капіталу представлена, ще створеним і на даний момент затриманий прибуток підприємства
Z2	(залучений капітал) ÷ (активи)	являє собою частку залученого капіталу в загальній сумі власного капіталу
Z3	(короткостроковий залучений капітал) ÷ активи	представляють частку короткострокового залученого капіталу в загальній сумі власного капіталу
Z4	власний капітал ÷ залучений капітал	представляє частку власного та залученого капіталу в фінансуванні активів – має на увазі ступінь охоплення залученого капіталу за рахунок власних ресурсів
A1	(активи) ÷ (доходи)	скільки грн. активів було необхідно для досягнення однієї грн. заробітку
A2	(оборотні активи) ÷ (доходи)	скільки грн. в оборотному капіталі було у підприємства, щоб отримати дохід у розмірі 1 грн.

В таблиці 3.1 детальніше пояснюються вибрані співвідношення з точки зору входних змінних, необхідних для їх виконання кількісної і словесної інтерпретації. Виділено три ключові коефіцієнти, які є вирішальними показниками нестійкого фінансового стану підприємства. Відповідно до вказаних умов підприємство буде визнано неуспішним, якщо воно одночасно відповідає всім трьом критеріям:

- прибуток після оподаткування має від'ємне значення (показник R1 від'ємний);
- загальна ліквідність $L3 < 1$;
- відношення власного капіталу до зобов'язань, тобто показник $Z4 < 0,04$.

Ці співвідношення є показниками неуспішності фінансово-господарської діяльності. Ринкова вартість збиткового підприємства неминуче зменшується, воно перестає бути привабливим для інвесторів, кредитні кошти стають недосяжними та створюються додаткові витрати, пов'язані з рецесією.

Для кількісної оцінки вибраних описових статистичних характеристик в наборах даних (кінцевих баз даних) 2016 та 2020 років вибрані описові статистичні характеристики, що визначають основні ознаки оцінюваних коефіцієнтів і дозволяють визначити модель підприємства з нестійким фінансовим станом. Виділені стовпці таблиці представляють значення тих показників співвідношення, які служать умовою неуспішності сільськогосподарського підприємства.

Взаємозв'язок показників неуспішності визначено через кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Пірсона та коефіцієнт визначення RSQ), перевірено парне співвідношення між показниками неуспішності (R1, L3, Z4). Відповідні розрахунки виявили невелику, відповідно незначну парну лінійну залежність між показниками неуспішності у 2016 та 2020 роках (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Кількісна оцінка коефіцієнта кореляції та визначення коефіцієнта RSQ у 2016 та 2020 роках

Pearson (2016)	R1	L3	Z4	vs	Pearson (2020)	R1	L3	Z4
R1	1,000	0,184	0,491		R1	1,000	0,212	0,484
L3	0,184	1,000	0,470		L3	0,212	1,000	0,506
Z4	0,491	0,470	1,000		Z4	0,484	0,506	1,000
RSQ (2016)	R1	L3	Z4		RSQ (2020)	R1	L3	Z4
R1	1,000	0,034	0,241		R1	1,000	0,045	0,234
L3	0,034	1,000	0,221		L3	0,045	1,000	0,256
Z4	0,241	0,221	1,000		Z4	0,234	0,256	1,000

Показники неспішності показують позитивну лінійну залежність, оскільки під час їх побудови використовуються відповідні фінансові показники (зокрема, зобов'язання), отримані з фінансової звітності. Сильна лінійна кореляція в показниках неспішності означала б застосування лише одного з показників співвідношення, для оцінки неспішності підприємства було б достатньо. Мінімальна лінійна кореляція була серед показників R1 і L3. Ступінь причинного співвідношення показників неспішності оцінювали за допомогою коефіцієнта детермінації RSQ.

Значення RSQ виявляють мінливість і взаємозв'язок показників неспішності насамперед від інших випадкових впливів і такі фактори, як взаємні парні значення показників неспішності. Тому можна назвати показники неспішності автономними та корисними для оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Показник неспішності L3, який має значну інформативність у прогнозуванні фінансового краху та банкрутства було детально досліджено. Аналіз ліквідності за фінансовими показниками допомагає забезпечити раннє попередження підвищеного ризику погіршення фінансового стану. Таким чином, зазначається, що в аналізі ліквідності є два напрямки. Перший зосереджується на прямому зв'язку між поточними активами та поточними

зобов'язаннями, який розглядає використання оборотних активів як основного джерела виконання поточних зобов'язань. Ця тенденція контрастує з безперервністю діяльності підприємства та його прибутків.

Оскільки прибутковість залежить від використання виробничих фондів, у тому числі оборотних активів, вибуття оборотних активів для погашення поточних зобов'язань перешкоджає безперервності діяльності підприємства продовжувати виконувати фінансово-господарські операції. Друга тенденція заснована на головній функції фінансового управління проектом, що передбачає оцінку фінансових потреб діяльності, та забезпечення необхідних джерел фінансування та інвестування їх для досягнення прибутку і, отже, безперервності діяльності. Визначення дисбалансу між цими елементами призводить до фінансової невдачі. Це слід розглянуто вузьке поняття ліквідності, яке пов'язує прямий зв'язок між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Чим ближче значення $L3 = 1$, тим нижче ймовірність банкрутства сільськогосподарського підприємства. Цей факт прямо підтверджує суттєву неспроможність більшості збиткових підприємств сплатити свої короткострокові зобов'язання.

Таким чином, наведено універсальний критерій віднесення підприємства до категорії неуспішних підприємств через значення трьох коефіцієнтів (індикаторів неуспішності). Середні значення показників неуспішності характеризуються так званим еталоном збиткового підприємства, що служить стандартною порівняльною основою для інших збиткових підприємств. Галузь, географічне охоплення, сфера діяльності, розмір підприємства та інші детермінанти можуть мати значний вплив на значення кількісних коефіцієнтів.

Отже, фінансові менеджери сільськогосподарського підприємства повинні знайти способи боротьби з ризиком і захистити себе від рішень, прийнятих сьогодні не знаючи, що може статися завтра. Стратегії управління ризиками використовуються для зменшення ймовірності настання незапланованого результату. Фінансові менеджери, які намагаються керувати

ризиками, виконують іншу послідовність кроків. Їм потрібно визначити можливі джерела ризику; усвідомити можливі результати; прийняти рішення про доступні альтернативні стратегії; оцінити наслідки кожного можливого результату; і оцінити компроміс між вартістю ризику і прибутки, які можна отримати.

3.3 Стратегічне планування як інструмент покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Стратегічне планування можна визначити як процедуру створення і підтримки узгодженості між цілями сільськогосподарського підприємства та перспективами їх зміни. Процес стратегічного планування, загалом, включає бізнес цілі, бачення та чіткий дизайн для впровадження ідеї та досягнення цілей. Процес стратегічного планування також передбачає перевірку середовища, і це допомагає сільськогосподарському підприємству підготувати відповідну дію на основі цієї інформації. Ключові складові практики стратегічного планування включають дослідження питання про те, куди сільськогосподарське підприємство має намір йти, поточна ситуація на підприємстві, як компанія потрапить туди і які зміни чи коливання будуть відбуватися в середовищі сільськогосподарського підприємства.

Щодо зв'язку між аспектами процесу стратегічного планування (зокрема, формулювання, впровадження та оцінка) та фінансових результатів, існують неоднозначні результати. А потік роботи свідчить про те, що ці аспекти процесу стратегічного планування пов'язані з показниками ефективності в організаційних умовах.

Проблеми, з якими стикається сільськогосподарське підприємство при управлінні фінансовим станом в бізнес-середовищі можна описати як «мінливість, невизначеність, складність і неоднозначність».

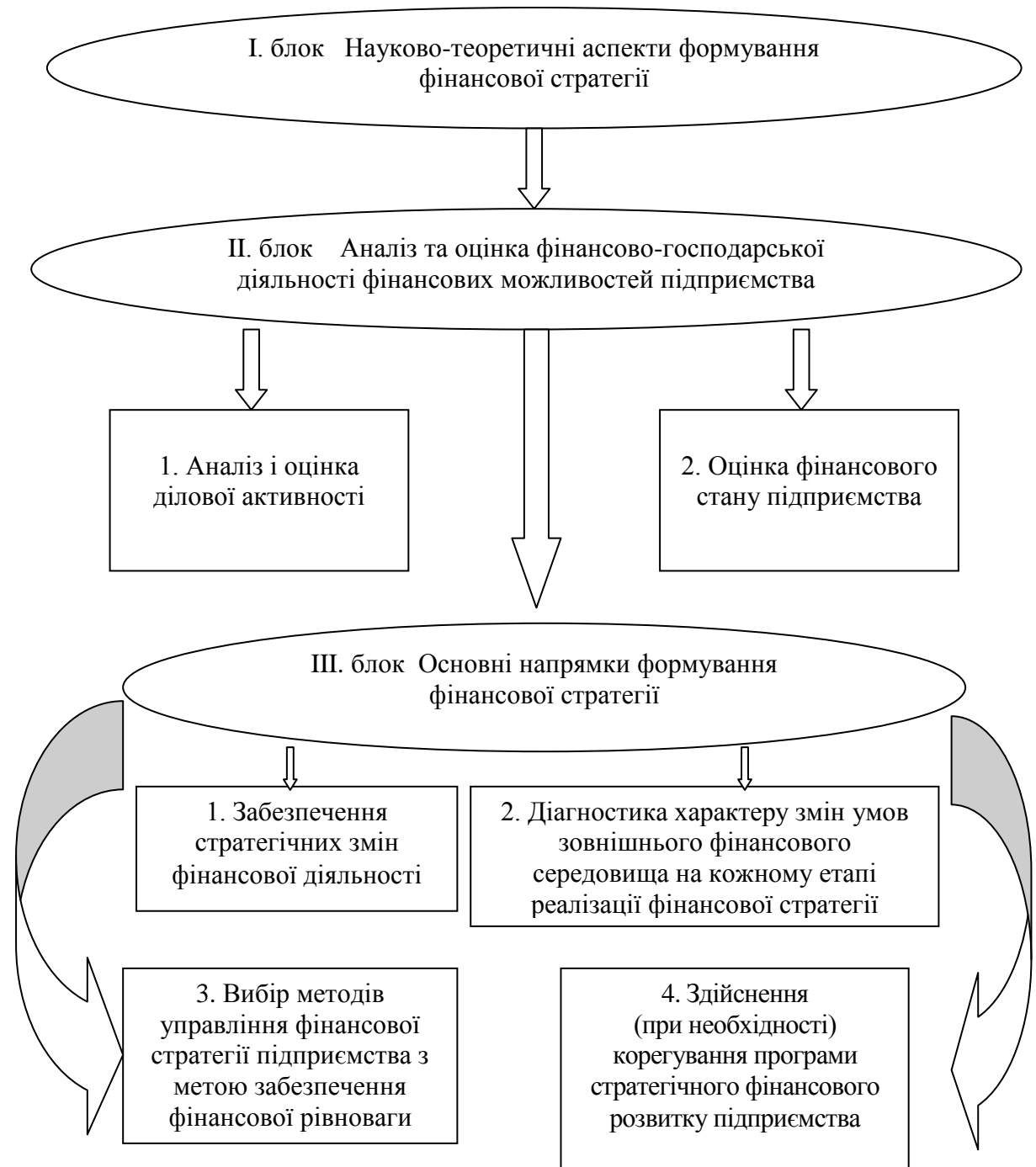

Рис. 3.3 Модель формування фінансової стратегії сільськогосподарського підприємства

Дивлячись на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища, можна зробити висновок, що традиційним інструментам стратегічного планування може бракувати суттєвих перспектив, пов'язаних з майбутнім. Традиційні методи часто спираються або на минулий досвід або щонайбільше на факти сьогодення під час опису бізнес-середовища. Тому сільськогосподарське

підприємство все частіше намагається впоратися з цим ризиком, намагаючись спрогнозувати майбутнє і керувати ним. Крім того, стрімкі темпи, з якими змінюються економічні та ділові умови, були визначені як серйозний виклик для сільськогосподарського підприємства. Такі зміни безпосередньо заважають досліджуваному сільськогосподарському підприємству впроваджувати їхню стратегію. У цьому середовищі управління невизначеністю стає особливо важливим. Сценарне планування як підприємницька діяльність набуло посилення як інструмент для вирішення проблеми складності, невизначеності та невідомості.

Тому сценарне планування вважається корисним інструментом, який допомагає сільськогосподарському підприємству бути готовим до потенційної ймовірності та покращує його фінансовий стан, підвищує інноваційні можливості, допомагає сільськогосподарському підприємству зрозуміти навколишнє середовище та визначити взаємодію між різними майбутніми тенденціями та подіями окрім прогнозування наслідків конкретного рішення або вибору.

Втім, тому що сільськогосподарське підприємство перебуває під тиском, щоб виправдати інвестиційні ресурси, необхідно розробити певний тип критерію, який показує чіткий зв'язок між сценарним плануванням і стратегічними результатами. Один із можливих кроків у наданні цього посилення може полягати у встановленні фактичного ефекту планування сценарію на стратегічні результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Сільськогосподарське підприємство може використовувати сценарне планування як інтегральну частину процесу стратегічного планування. Сценарне планування - це механізм, в якому приймаються рішення про майбутнє, можна розігрувати, щоб змінити поточне мислення, покращити прийняття рішень та удосконалити навчання людини та підприємства через процес позиціонування кількох інформованих, оптимальних альтернатив середовища майбутнього.

Існує кілька загальних переваг сценарного планування для удосконалення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства. Таке сценарне планування допомагає знайти інноваційні та надійні рішення складних проблем і невизначене майбутнє. Крім того, сценарне планування дозволяє фінансовим менеджерам впоратися з невизначеністю, допомагаючи зрозуміти навколишнє середовище та його системи, як боротися з потенційними проблемами, продумуючи їх і надаючи альтернативні ментальні моделі. Крім того, сценарне планування дозволяє сільськогосподарському підприємству розвивати динамічність, здатність реагувати на зміни навколишнього середовища та адаптуватися до них. Нарешті, сценарне планування допомагає покращити рішення створені в сьогодні, оскільки сценарії служать цій меті оцінки поточних стратегічних варіантів розвитку альтернативи стратегії вирішення можливого майбутнього та вибору підходящої і правильної стратегії серед багатьох стратегій розвитку.

Оцінка діяльності – це систематичний процес перегляду результатів виконується, щоб допомогти сільськогосподарському підприємству досягти певної мети. Щоб допомогти підприємству керувати своїми ресурсами ефективним способом і вимірювати його ефективність у відношенні до його цілей, оцінка діяльності має бути частиною системи управління та контролю. Однак стратегічні показники вказують на успішне досягнення стратегічних цілей підприємства. Поняття стратегічної результативності включає як організаційну ефективність, так і організаційну ефективність.

В загальному вигляді, стратегічна ефективність показує конкурентоспроможність підприємства та охоплює найвпливовішу позицію між конкурентами у закріпленні на ринку, підвищення свідомості менеджменту підприємства та відповідей до тих конкурентних дій і викликів, які були встановлені конкурентами. Відповідно до стратегічної ефективності сприяє організаційному процесу навчання та допомагає підприємству

зробити конкурентоспроможні та унікальні здібності на операційній діяльності.

Крім того, стратегічні показники лідирують у конкурентних позицій сільськогосподарського підприємства, а також представляє деталі у відношенні до загальної результативності підприємства: результативність відносно конкурентів і результативність відносно інших однотипних підприємств на ринку та галузі загалом. Також стратегія пов'язана зі створенням відповідності між зовнішнім середовищем підприємства та його внутрішніми ресурсами та структурою.

Висновки до розділу 3

1. Зосереджуючись на покращенні ефективності фінансово-господарської діяльності, необхідно аналізувати не лише забезпечення наявних ресурсів і активів, які використовуються оптимально, але також стійка модель розвитку сільськогосподарського підприємства в довгостроковій перспективі. Впровадження культури інновацій та постійного вдосконалення на сільськогосподарському підприємстві ДДС ІОБ НААН України та в партнерстві з іншими зацікавленими сторонами допомагатиме виживанню сільськогосподарського підприємства в часи економічної невизначеності або катастрофи.

2. Стратегічне бізнес-планування відіграє важливу роль у кожному етапі у житті досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Навіть якщо підприємству не потрібне зовнішнє фінансування, регулярний перегляд та оновлення бізнес-плану надає значні переваги для покращення фінансового стану. Підготовка бізнес-плану підштовхує підприємство до визначення та оцінки можливостей та загроз для фінансово-господарської діяльності. Це допомагає забезпечити глибоке розуміння ринку, конкуренції та широкого бізнес-середовища. Процес планування дозволяє продумати

можливі шляхи дій і які можуть відбутися. Розробка плану також допомагає вжити заходів для зменшення ризиків невизначеності та контролю, або вибрати уникати надмірно ризикованих можливостей взагалі.

3. Якщо стратегічний план доступний і добре реалізований, сільськогосподарське підприємство не матиме проблем в управлінні зовнішніми змінами. Щоб підприємство мало стійкий фінансовий стан, воно повинно мати можливість успішно працювати з нестабільними і неконтрольованими силами навколишнього середовища, які можуть сильно вплинути на процес прийняття рішення. Сільськогосподарське підприємство пристосовується до цих сил навколишнього середовища під час планування та виконання стратегічних заходів. Саме за допомогою стратегічного планування сільськогосподарське підприємство може передбачити зміни довкілля та діяти проактивно.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Провівши дослідження можливості удосконалення та використання комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства, можна зробити певні висновки.

1. Керівництву сільськогосподарського підприємства важливо знати загальні фінансові питання стосовно позиції на ринку. Фінансовий стан підприємства дозволяє визначити, чи були правильні управлінські рішення, прийняті в минулому, і поточні управлінські рішення обґрунтовані, чи можна приймати логічні та аргументовані управлінські рішення. Для досягнення цих цілей застосовуються численні методи аналізу фінансового стану. На практиці частіше використовуються методи аналізу, що включають абсолютні і відносні фінансові індикатори. Щоб оцінити фінансове становище підприємства, достатньо провести розрахунок 10–15 показників, пов'язаних з основними активами та пасивами. Крім абсолютних та відносних показників може застосовуватися метод стандартизації показника та оцінки стандартизованого коефіцієнта. Щоб об'єктивніше висвітлити фінансове становище підприємства, кращим є метод аналізу складних індикаторів.

2. Системи оцінки фінансового стану підприємства такі: початкова оцінка фінансового стану на основі абсолютних і відносних показників, які можуть бути доповнені стандартизацією показників та аналізом стандартизованих коефіцієнтів; елементи системи, які синтезують оцінки фінансового стану підприємства, зроблені на основі зведених показників фінансового стану.

3. У фінансовому стані підприємства, яке встановлюється на основі аналізу показників, можна виділити наступні тенденції оцінки: динаміка фактичної складної оцінки та відхилення суми максимальної оцінки (абсолютної та відносної), якщо база порівняння залишається стабільною або коливається; структурний аналіз складеного показника (як абсолютного, так і відносного). Завдання визначення структури складеного показника

фінансового стану підприємства та його відхилення наступні: аналіз тенденцій структурних відхилень із порівнянням бази фактичних та порівняльних даних; аналіз шкали відхилень фактичного співвідношення складових частин у порівнянні з базовою ситуацією; визначення коефіцієнта складеного показника, якщо швидкість зміни показника відома. Аналіз структурної зміни складеного показника фінансового стану підприємства включає розрахунок абсолютних і відносних показників структурних змін та оцінку узагальнюючого показника.

4. Управління ризиками, з якими стикається підприємство у своїй спробі для досягнення своїх цілей спрямоване на збереження стабільного фінансового стану. Ці ризики часто становлять собою загрози для сільськогосподарського підприємства, зокрема, ризик важких збитків або навіть банкрутство. Сільськогосподарське підприємство стикається з різними видами ризиків. Вони включають ризики, пов'язані з бізнес-середовищем, законами та нормативними актами, операційною ефективністю, репутацією підприємства та фінансові ризики. Фінансові ризики стосуються фінансово-господарської діяльності підприємства – це ризик фінансових втрат (а в деяких випадках, фінансових прибутків) – і мають багато різних форм. Вони включають валютні ризики, ризики процентної ставки, кредитні ризики, ризики ліквідності, ризики грошових потоків.

5. На основі аналізу важливості покращення фінансового становища досліджуваного сільськогосподарського підприємства ДДС ІОБ НААН України, можна стверджувати, що криза підприємства – це важка фінансова ситуація, положення, що загрожує існуванню компанії та вимогливі до особливої діяльності з метою відновлення та відновлення стану рівноваги. Навряд чи тимчасовий спад економічної активності наступних циклів розвитку і обертається з підйомом в фазі кризи, викликає значні збої в діяльності підприємства, що може навіть повністю змінити компанію щодо її майнових, управлінських, кадрових та технічних можливостей.

6. Важливість ліквідності в загальній фінансовій картині діяльності

сільськогосподарського підприємства залежить від кількох основних факторів. По-перше, якщо операція невелика з низьким запасом і функціонує переважно на грошовій основі, грошовий потік може бути регулярним і частим. У цьому випадку ліквідність є менш впливовим показником фінансового стану, оскільки наявність готівки є більш стабільною протягом року, а гроші не прив'язані до дебіторської заборгованості чи запасів. У більш масштабній операції з більшою кількістю запасів ліквідність набуває більшого значення як показник стійкого фінансового стану. Іншим фактором, який може мати значний вплив на ліквідність, є стадія, на якій знаходиться операція в загальному життєвому циклі. Сформована, зріла компанія матиме менші вимоги до капіталу в порівнянні з новим, зростаючим бізнесом через необхідні інвестиції в будівлі, машини та обладнання в міру зростання підприємства. Незалежно від розміру чи обсягу виробництва, зниження ринкових цін – це час, коли ліквідність набуває більшого значення. Зокрема, низькі ціни на врожай справляють більший тиск на грошовий потік, ніж коли ціни високі.

7. Зосереджуючись на покращенні ефективності фінансово-господарської діяльності, необхідно аналізувати не лише забезпечення наявних ресурсів і активів, які використовуються оптимально, але також стійка модель розвитку сільськогосподарського підприємства в довгостроковій перспективі. Впровадження культури інновацій та постійного вдосконалення на сільськогосподарському підприємстві ДДС ІОБ НААН України та в партнерстві з іншими зацікавленими сторонами допомагатиме виживанню сільськогосподарського підприємства в часи економічної невизначеності або катастрофи.

8. Стратегічне бізнес-планування відіграє важливу роль у кожному етапі у житті досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Навіть якщо підприємству не потрібне зовнішнє фінансування, регулярний перегляд та оновлення бізнес-плану надає значні переваги для покращення фінансового стану. Підготовка бізнес-плану підштовхує підприємство до

визначення та оцінки можливостей та загроз для фінансово-господарської діяльності. Це допомагає забезпечити глибоке розуміння ринку, конкуренції та широкого бізнес-середовища. Процес планування дозволяє продумати можливі шляхи дій і які можуть відбутися. Розробка плану також допомагає вжити заходів для зменшення ризиків невизначеності та контролю, або вибрати уникати надмірно ризикованих можливостей взагалі.

9. Якщо стратегічний план доступний і добре реалізований, сільськогосподарське підприємство не матиме проблем в управлінні зовнішніми змінами. Щоб підприємство мало стійкий фінансовий стан, воно повинно мати можливість успішно працювати з нестабільними і неконтрольованими силами навколишнього середовища, які можуть сильно вплинути на процес прийняття рішення. Сільськогосподарське підприємство пристосовується до цих сил навколишнього середовища під час планування та виконання стратегічних заходів. Саме за допомогою стратегічного планування сільськогосподарське підприємство може передбачити зміни довкілля та діяти проактивно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова Т. М. Конкурентоспроможність галузі: детермінанти формування та сучасні методи оцінювання. Вісник Хмельницького національного університету. 2018. № 6. Т. 1. С. 54–60.
2. Бутко М.П. Організація системи контролінгу на підприємствах України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 116–118.
3. Василенко В. О. Стратегічне управління. Київ : Центр учб. літ., 2008. 396 с. 385
4. Дорошенко Г. О. Бюджетування грошових потоків як елемент механізму оцінки вартості акціонерних товариств. Економічний простір. 2018. № 133. С. 121-129.
5. Євтушенко М. В., Корольова Н. М. Концепція грошових потоків оцінки вартості капіталу корпоративних підприємств. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 47-2. С. 73-79.
6. Іванченко В. О. Стратегічні напрями формування механізмів забезпечення сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2020. Том 25. Вип. 6 (85). С. 138 – 142. 87.
7. Клименко С. М., Омеляненко Т. В., Барабась Д. О. Управління конкурентоспроможністю підприємства. Київ : КНЕУ, 2008. 520 с.
8. Кравченко О.О. Поведінкові аспекти управління корпоративними фінансами. Ефективна економіка. 2019. No 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2019/11.pdf (дата звернення: 11.11.2021).
9. Кузіна Р. Транспарентність корпоративної звітності як основа її формування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2015. № 12. С. 193–197.

10. Ліснічук О.А., Добродзій Д.В. Управління фінансовими ресурсами підприємства: теоретичний аспект. *Modern Economics*. 2018. № 11. С. 94–97.
11. Логоша Р. В., Польова О.Л. Особливості формування маркетингових стратегій сільськогосподарських підприємств. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. №11.
12. Логоша Р.В., Мазур К.В. Методичні підходи до здійснення оцінки ефективності використання економічного потенціалу аграрних підприємств. *The scientific heritage*. 2020. №49 (49). Vol. 6. P. 3 – 12. Будапешт.
13. Лубенченко О.Е., Акмаєва Н.В., Чабаненко І.Л. Фінансовий контролінг суб'єктів господарювання: навч. посібн. Алчевськ: ДонДТУ, 2010. 116 с.
14. Мазаракі А., Мельник Т. Інновації як джерело стратегічних конкурентних переваг. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 2. С. 5–17.
15. Макалюк І., Потапова В. IPO компаній як фактор зростання національної економіки. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. Вип. 21. С. 102–109.
16. Малік М. Й., Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2007. 207 с.
17. Малік М. Й., Мамчур В. А., Шпикуляк О. Г. Інституціональне середовище та формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2017. № 12. С. 5-13.
18. Мамчур В. А. Рейтингова оцінка рівня самозабезпечення господарських формувань в аграрному секторі. *Економіка АПК*. 2021. № 3. С. 61 – 80.
19. Мельник К., Пташник С. Теоретичні засади конкурентоспроможності та її роль у розвитку підприємницької діяльності.

Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. Vol. 4, No. 2, 2018. – P. 97 – 114.

20. Месель-Веселяк В. Я. Ефективність господарювання новостворених сільськогосподарських підприємств ринкового спрямування в Україні. Економіка АПК. 2016. № 12. С. 21–33.

21. Міністерство аграрної політики та продовольства України http://minagro.gov.ua/organic_ministry?nid=15750.

22. Нестеренко С.С. Стратегія утворення регіональних конкурентних переваг: аналіз та елементи формування / С.С. Нестеренко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. №2 (119), 2021. – С. 15 – 22.

23. Пономаренко В. С., Тридід О. М., Кизим М. О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2013. 328 с.

24. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 року № 1877-IV (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page> (дата звернення : з 31.01.2022).

25. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможний розвиток галузі тваринництва як найвищий рівень прояву конкуренції. Інноваційна економіка. 2014. № 3. С. 55–61.

26. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення : наукова доповідь / [Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Г. Шпикуляк та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 54 с.

27. Севрук І. М., Тропиніна А. С. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації. Бізнес Інформ. 2019. №5. С. 20-28.

28. Стецько М.В. Рейтинг підприємства як детермінанта прийняття рішень на ринку капіталів. Економічний простір. 2018. No 133. С. 200–213.

29. Стецько М. В., Савіцька Л.В., Боднар Т.І. Тенденції та суперечності у фінансовому забезпеченні корпоративного сектору вітчизняної економіки. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Т. 31 (70). № 6. С. 204–209.

30. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. ... Мамчур В.А. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2020. 60 с.

31. Товкун І.М. Особливості правового регулювання діяльності офшорних компаній в умовах деофшоризації. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №3. С. 102–106.

32. Транченко О. М. Оцінка галузевої конкурентоспроможності (на прикладі агропромислового комплексу). Економічний часопис-XXI. 2013. № 9–10 (2). С. 7–10.

33. Формування інституційного середовища в управлінні продуктивністю аграрних підприємств / Ю.О. Лупенко, О.В. Скидан, В.В. Вітвіцький ... Мамчур В. А. та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019 . 56 с.

34. Халатур С. М., Гончаренко О. В., Хомук Н. Д. Інструментарій фінансового інжинірингу для комплексної оцінки фінансового стану підприємств. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 39–44. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.39

35. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга; пер. С нем.; под ред. и с предисл. А. А. Турчака, Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича. Москва: Финансы и статистика, 1997. 800 с.

36. Школьний О. О. Організаційно-економічні чинники управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: монографія. Умань: Вид-во УДАУ, 2007. 308 с. 390

37. Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А., Півторак В. С., Грищенко О.Ю. Продукція рослинництва. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Лупенко Ю.

О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін.]; за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с. (С. 92-100).

38. Штимер Л. Т. Методичний інструментарій стратегічного аналізу потенціалу підприємств. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2012. № 3(19). С. 136–139.

39. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку : дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / пер. з англ. В. Старка. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.

40. Юшин С. О. Структурна (дис)гармонія сталого розвитку у контексті ризиків господарських катастроф. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 11-12 червня 2020 року, Херсон, 2020. С. 241 – 245.

41. Achim, M. V., Borlea, S. N., & Gaban, L. V. (2016). V. Failure prediction from the investors' view by using financial ratios. Lesson from Romania. *E&M Economics and Management*, XIX(4), 117-133. doi: <http://dx.doi.org/10.15240/tul/001/2016-4-009>

42. Acs, Z. J., Estrin, S., Mickiewicz, T., & Szerb, L. (2018). Entrepreneurship, institutional economics, and economic growth: an ecosystem perspective. *Small Business Economics*, 51 (2), 501–514. <http://dx.doi.org/10.1007/s11187-018-0013-9>.

43. Amaghous, J., & Ibourk, A. (2013). Entrepreneurial Activities, Innovation and Economic Growth: The Role of Cyclical Factors: Evidence from OECD Countries for the Period 2001-2009. *International Business Research*, 6 (1), 153–162. <http://dx.doi.org/10.5539/ibr.v6n1p153>.

44. Audretsch, D. (2012). Entrepreneurship research. *Management Decision*, 50 (5), 755–764. <http://dx.doi.org/10.1108/00251741211227384>.

45. Beaver, W. H., Correia, W. H., & McNichols, M. F. (2010). Financial statement analysis and the prediction of financial distress. *Foundations & Trends in Accounting*, 5(2), 99-102. doi: <http://dx.doi.org/10.1561/14000000018>

46. Beaver, W. H., McNichols, M. F., & Rhie, J. W. (2005). Have financial statements become less informative? Evidence from the ability of financial ratios to predict bankruptcy. *Review of Accounting Studies*, 10(1), 93-122. doi: <https://doi.org/10.1007/s11142-004-6341-9>
47. Belás, J., Cipovová, E., Novák, P., & Polách, J. (2012). Dopady použitia základného prístupu interných ratingov na finančnú výkonnosť banky. *E&M Economics and Management*, XV(3), 142-155.
48. Bedrinets M., Lisnichuk O., Ananieva Yu. The Formation of the Risk Controlling System in the Enterprise. *Journal of Gender and Law, Revista Género & Direito*. 2020. Vol. 9. No. 5. Special Edition. P. 973–993.
49. Brendea, G. (2014). Financing Behaviour of Romanian Listed Firms in Adjusting to the Target Capital Structure, *Czech Journal of Economics and Finance*, 64(4), 312-329.
50. Brigham, E. F., & Houston., J. F. (2006). *Fundamentals of financial management. Business school edition (11th ed.)*. Mason, OH: South-Western College.
51. Burns, D. C., Sale, T. J., & Stephan, J. A. (2008). A better way to gauge profitability: systematic ratio analysis using the advanced DuPont model. *Journal of Accountancy*, 206(2), 38-42.
52. Cardinaels E., & van Veen-Dirks P. M. G. (2020). Financial versus non-financial information: The impact of information organization and presentation in a Balanced Scorecard. *Accounting, Organizations and Society*, 35, 565-578. doi: <https://doi.org/10.1016/j.aos.2010.05.003>
53. Davis, A. K., Piger, J. M., & Sedor, L. M. (2018). Beyond the numbers: Measuring the information content of earnings press release language. *Contemporary Accounting Research*, 29(3), 845-868. doi: 10.1111/j.1911-3846.2011.01130.x
54. Deaconu, A., Crisan, S., & Buiga, A. (2019). Value allocation – Contribution and risk to the reliability of financial reporting. *E&M Economics and*

Management, XIX(2), 105-119. doi: <https://dx.doi.org/10.15240/tul/001/2016-2-007>

55. Doran, J., McCarthy, N., & O'Connor, M. (2018). The role of entrepreneurship in stimulating economic growth in developed and developing countries. *Cogent Economics & Finance*, 6 (1), 1442093. <http://dx.doi.org/10.1080/23322039.2018.1442093>.

56. Engelberg, J. E., Reed, A. V., & Ringgenberg, M. C. (2019). How are shorts informed?. Short sellers, news, and information processing. *Journal of Financial Economics*, 105(2), 260-278. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2012.03.001>

57. Freeman Ch. *Systems of Innovation: Selected Essays in Evolutionary Economics*. Ed. Elgar Publishing Ltd, 2008.

58. Fredström, A., Peltonen, J., & Wincent, J. (2020). A country-level institutional perspective on entrepreneurship productivity: The effects of informal economy and regulation. *Journal of Business Venturing*, 106002. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusvent.2020.106002>.

59. García, D. (2013). Sentiment during Recessions. *The Journal of Finance*, 68(3), 1267-1300. doi: 10.1111/jofi.12027

60. Geir B. Asheim. *Sustainable growth. Social Choice and Welfare*. 2016. P. 1–24.

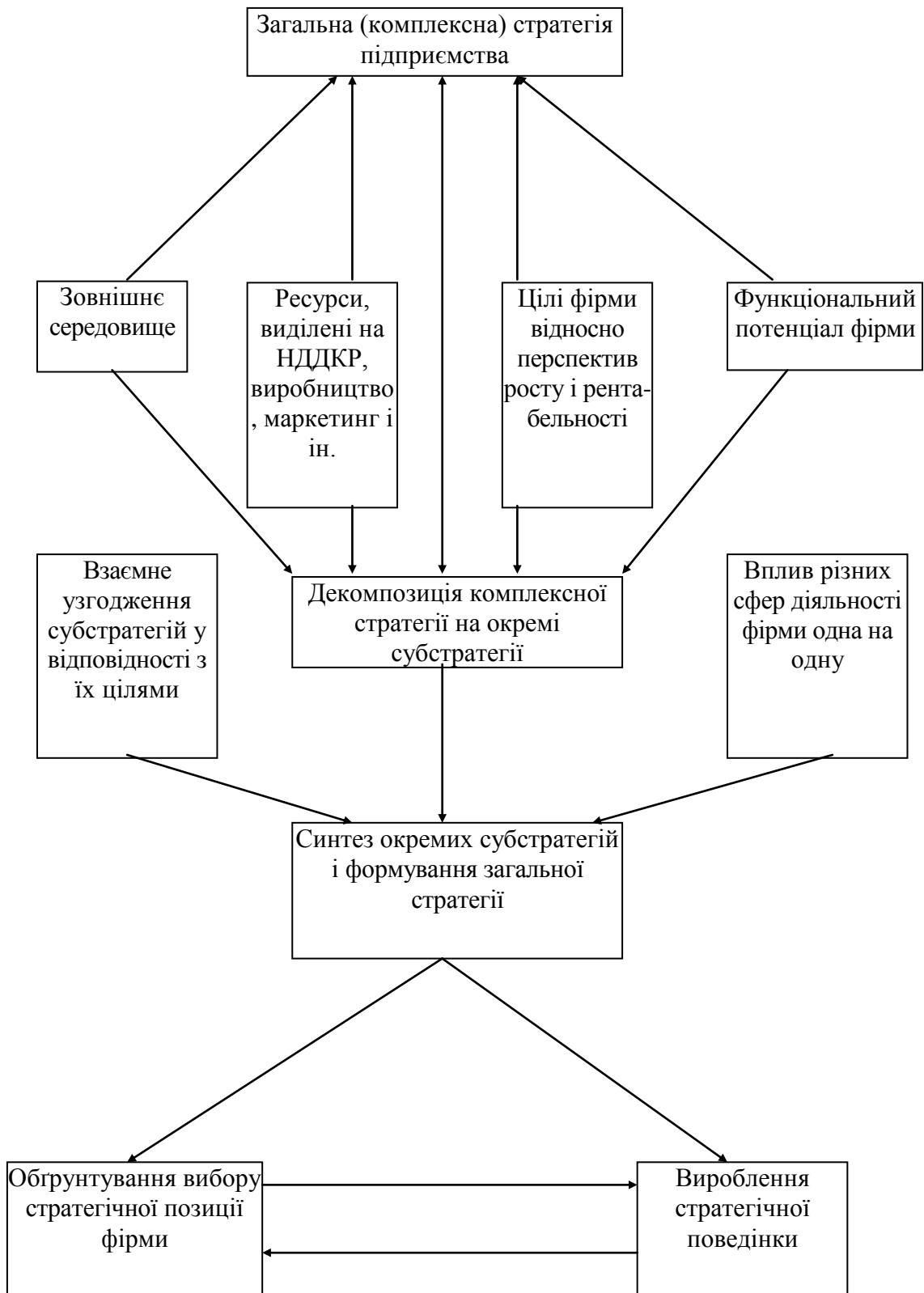
61. Godin, K., Clemens, J. and Veldhuis, N. (2008), —Measuring Entrepreneurship and Empirical Indicators, Canada: Fraser Institute Publication.

62. Golas, Z., & Kurzawa, I. (2016). Profitability of the food industry in Poland – an ordered logit model approach. *E&M Economics and Management*, XIX(4), 73-88. doi: <https://dx.doi.org/10.15240/tul/001/2016-4-006>

63. Hajek, P., & Olej, V. (2013). Evaluating sentiment in annual reports for financial distress prediction using neural networks and support vector machines. *Engineering Applications of Neural Networks*, Springer Berlin Heidelberg, pp. 1-10. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-642-41016-1_1

64. Kovářík, M., & Klímek, P. (2019). The usage of time series control charts for financial process analysis. *Journal of Competitiveness*, 4(3), 29-45
65. Kubenka, M. (2016). The strictness of traditional indicators for creditworthiness measuring. *International Days of Statistics and Economics 2016*. Prague: University of Economics, pp. 985-995.
66. Lee, M. C. (2014). Business bankruptcy prediction based on survival analysis approach. *International Journal of Computer Science and Information Technology*, 6(2), 103-119. doi: <http://dx.doi.org/10.5121/ijcsit.2014.6207>.
67. Lepojevic, V., Djukic, M. I., & Mladenovic, J. (2016). Entrepreneurship and economic development: A comparative analysis of developed and developing countries. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 13 (1), 17–29.
68. Lohosha R. V. Theoretical aspects of structuring the economic potential of agricultural enterprises. *Colloquium-journal*. 2020. № 35 (87). C. 2. P. 43-51. Polska : Warszawa.
69. Massa, L., Tucci, C. L., & Afuah, A. (2017). A Critical Assessment of Business Model Research. *Academy of Management Annals*, 11(1), 73–104. <https://doi.org/10.5465/annals.2014.0072>.
70. Myskova, R., & Hajek, P. (2016). The effect of managerial sentiment on market-to-book ratio. *Transformations in Business & Economics*, 15(2A), 80-96. *Journal of International Studies* Vol.10, No.4, 2017 108
71. Reta M., Druhova E., Lisnichuk O. Methods for diagnosing the effectiveness of the enterprise's financial strategy in the strategy controlling system. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. No. 3. P. 235–243.
72. Urbano, D., Aparicio, S., & Audretsch, D. (2019). Twenty-five years of research on institutions, entrepreneurship, and economic growth: what has been learned? *Small Business Economics*, 53 (1), 21–49. <http://dx.doi.org/10.1007/s11187-018-0038-0>.
73. Virglerová, Z., Homolka, L., Smrčka, L., Lazányi, K., & Klieštík, T. (2017). Key determinants of the quality of business environment of SMEs in the Czech Republic. *E & M Ekonomie a Management*, 20 (2), 87–101. <https://doi.org/10.15240/tul/001/2017-2-007>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1 Схема розробки загальної (комплексної) стратегії сільськогосподарського підприємства

Додаток Б

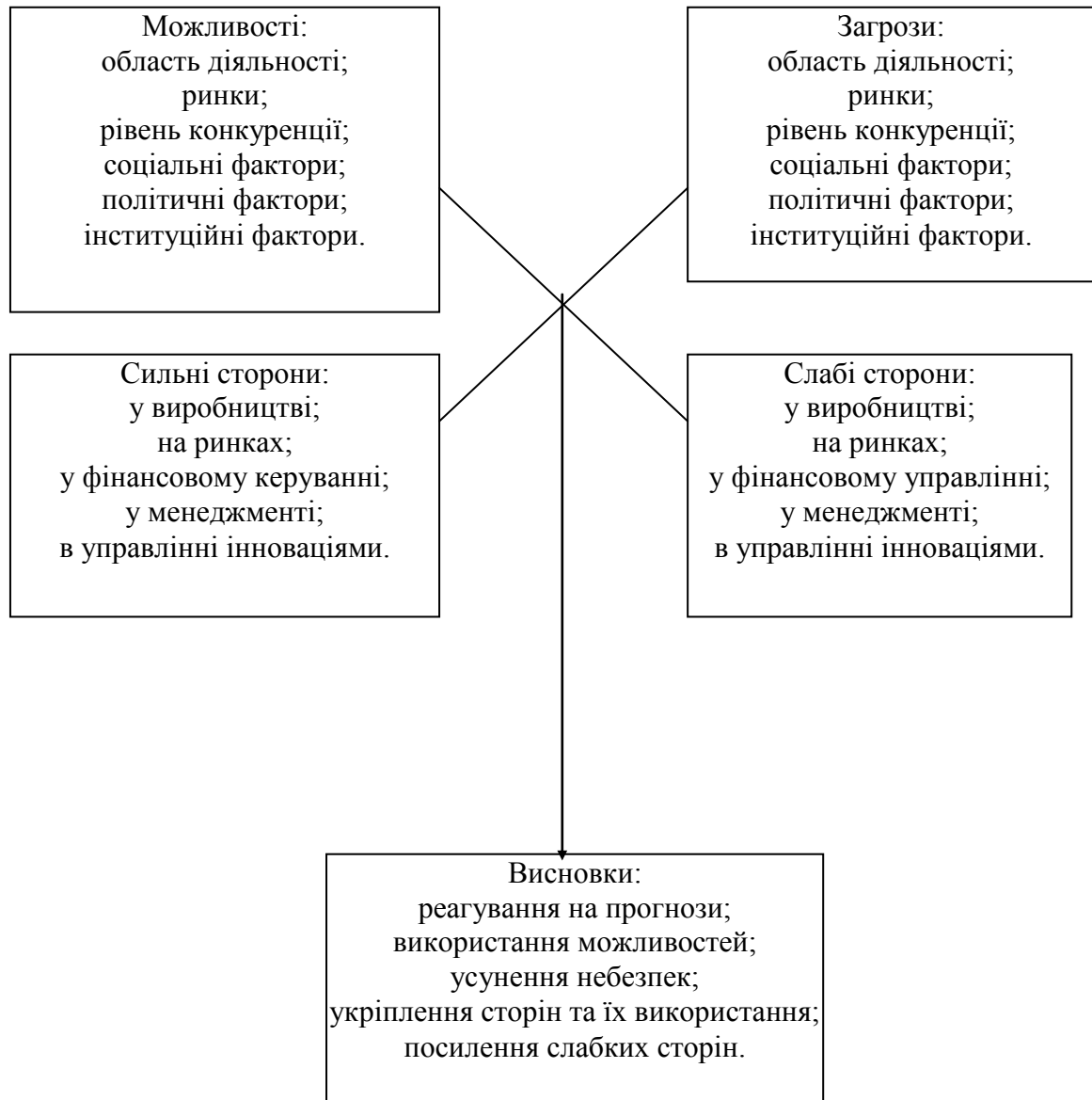

Рис Б. 1 Перелік можливих варіантів виявлення сильних і слабких сторін діяльності сільськогосподарського підприємства, а також зовнішніх можливостей та загроз.

Додаток В

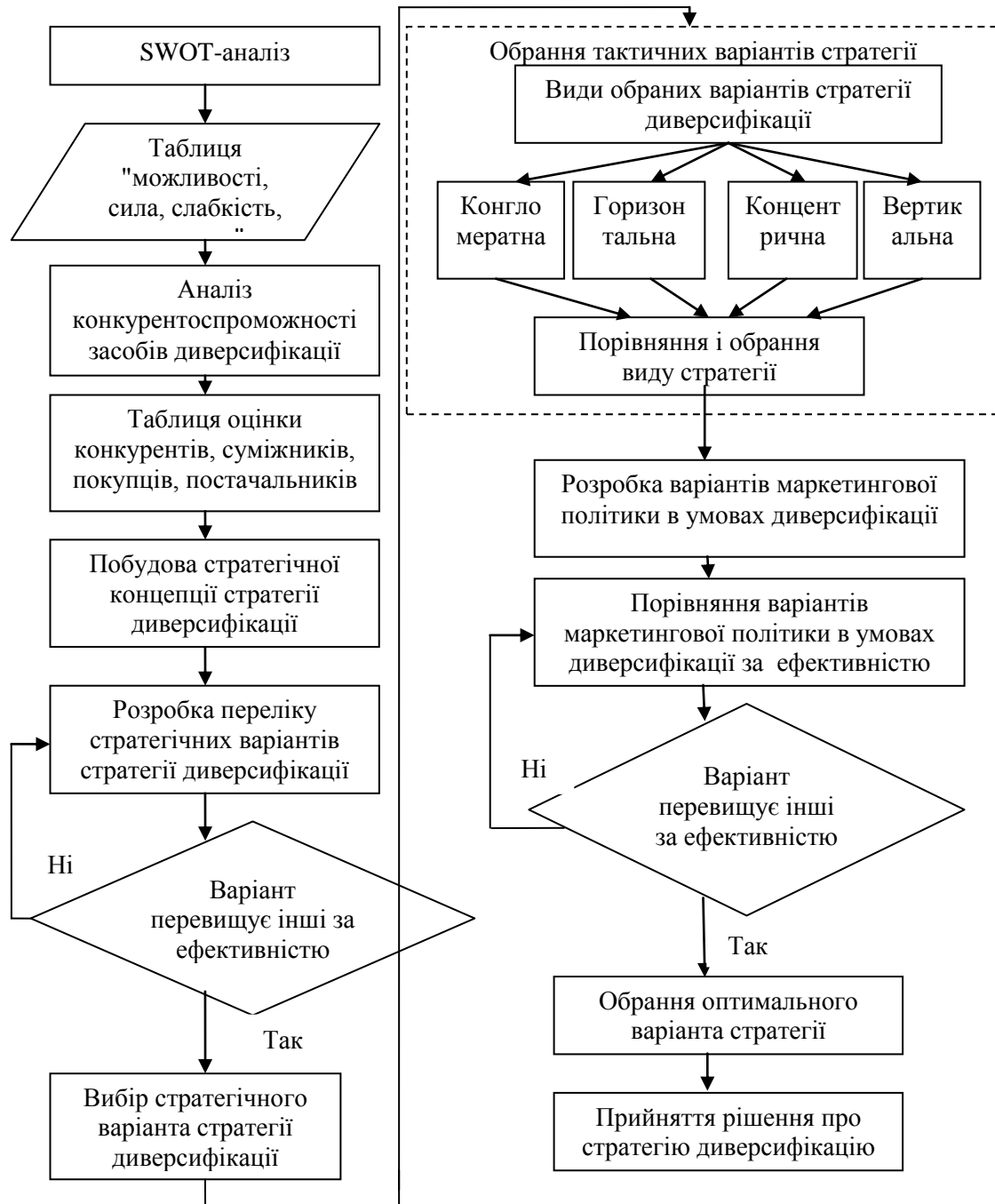

Рис. В.1 Блок-схема моделі прийняття рішення про вибір стратегії диверсифікації